

Міністерство освіти і науки України
Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка
Національна спілка краєзнавців України

*Досвід та вдосконалення якості практичної
підготовки: постковідні та мілітарні виклики*

матеріали міжфакультетського навчально-методичного семінару

Тернопіль, 2023

Редакційна колегія

Андрій Кузишин, декан географічного факультету, професор, доктор геог. наук
(відповідальний редактор)

Іван Каплун, керівник виробничої практики ТНПУ

Надія Дробик, перший проректор ТНПУ, професор, доктор біолог. наук

Ярослав Мариняк, в.о. завідувача кафедри географії України і туризму, канд. геог. наук

Ганна Слозанська, завідувач кафедри спеціальної та інклюзивної освіти, професор,
доктор пед. наук

Віктор Шандригось, декан факультету фізичного виховання, доцент, майстер спорту,
канд. з фіз. вих. та спорту

Інна Поплавська, доцент кафедри географії України і туризму, канд. геог. наук
(відповідальний секретар)

*Друкується за рішенням Науково-методичної комісії географічного факультету
Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка,
протокол № 4 від 13 грудня 2023 р.*

Досвід та вдосконалення якості практичної підготовки: постковідні та мілітарні виклики: Матеріали міжфакультетського навчально-методичного семінару. Тернопіль: Вектор, 2023. 72 с.

У збірнику наукових праць включені тексти доповідей викладачів Тернопільського національного педагогічного університету з широкого спектру теоретичних і прикладних питань організації та проведення практик для студентів освітніх програм, підготовка за якими здійснюється в університеті, розкрито зміст та теоретико-методичні підходи до проведення практик.

Для викладачів закладів вищої освіти, науковців, докторантів, аспірантів, студентів, учителів і всіх зацікавлених.

Тексти представлено у авторській редакції мовою оригіналу. Автори несуть повну відповідальність за зміст доповідей, а також добір, точність наведених фактів, цитат, власних імен, дат і інших відомостей.

Адреса редакційної колегії:

Географічний факультет

Тернопільський національний педагогічний університет

імені Володимира Гнатюка

вул. М. Кривоноса, 2

м. Тернопіль, 46027

Тел.: +38 035 436154

e-mail: cesk.tnpu@gmail.com

ПРОСТІР ТА ОСОБЛИВОСТІ ЙОГО ВИВЧЕННЯ В СУСПІЛЬНИХ НАУКАХ ЗДОБУВАЧАМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ

*Андрій Кузишин,
декан географічного факультету*

Простір вивчається в багатьох науках та може бути фундаментальним об'єктом дослідження. Сьогодні значна частина з них, опираючись в своїх дослідженнях на простір, в тій чи іншій мірі користується змістовими та формалізованими властивостями і характеристиками простору.

Ключовими рисами простору виступає його потенціал (– здатність задовольняти певні потреби суспільства) та геопросторова організація (– процес внутрішнього поділу, об'єднання і системоформування, виконання її внутрішніх і зовнішніх функцій) [3, с. 73].

Важливо розуміти, що концепт «простір» часто співзвучний з поняттям «територія».

Проаналізуємо ключові практики оцінки території в сучасній науковій літературі.

Швейцарський географ Клод Раффестен (2012) розглядає території як такі, що виникають із соціальних взаємодій [7]. Для нього територіальність може розглядатися як процес, створений різними стосунками між індивідами, групами та їх ширшим соціальним середовищем.

Стюарт Елден припускає, що території відображають відмінний спосіб соціальної та просторової організації, пов'язаний із певними способами просторового мислення. На його думку територію можна розглядати як раціоналізацію простору, яка виникла через ряд соціальних і політичних практик; а територіальність, дозволяючи класифікацію та диференціацію, є результатом способів уявлення простору. Територія – це щось «сформоване безперервними процесами трансформації, регулювання та управління» [4, с. 17].

Роберт Сакс наголошує на інструментальній природі територіальності. Це означає, що територіальність глибоко вкорінена в суспільних відносинах, тому території, не будучи природними утвореннями, є результатом соціальних практик і процесів і створюються за певних умов, щоб служити певним цілям.

Кожна територія відзначається власними властивостями (природні, суспільні, просторові), відношеннями (просторові, положення, функції) та процесами (системо формування, інтеграції, диференціації) [3, с. 72]. Аналіз території проводиться з позиції місцеположення об'єктів, просторового відношення і взаємодії, за їх просторовою впорядкованістю та організацією.

У наших дослідженнях [1, 2] ми вже відзначали, що просторова організація суспільства є детермінованою яскраво вираженими рисами: густота,

якісний стан, соціально-географічна диференціація населення, рівень економічного розвитку регіонів. Це можна оцінити через поширення політичних явищ, формування регіонально-політичних відмінностей тощо.

Для підготовки фахівців в суспільних науках важливо розуміти простір як основу формування цілісних наукових знань та орієнтації в середовищі, в тому числі фахового спрямування.

Простір повинен бути зрозумілим та співмірним через свої відносини до тих видів діяльності, які ми визначаємо як територіальні. Таким зокрема виступає власне поняття «територіальності». Ще в 1983 р. Роберт Сакс визначив її як діяльність, спрямовану на формування впливу на сутність території. Саме територіальність обґрунтовує одну з основних одиниць просторового дослідження в багатьох науках – територію держави.

Зазвичай територію можна розглядати з двох вимірах.

Перший з них передбачає оцінку території з інституційної позиції. Виходячи з неї територія розглядається як політичний інститут (своєрідна інституалізація території). В цьому випадку територія розглядається як формальний регіон, що має формально-правовий статус. Окрім власне державної території в даному випадку мають розглядатися владні структури регіонального та низового рівня, представлені на даній території. Щоправда, не завжди адміністративно-територіальні одиниці виступають активними суб'єктами дослідження. Перепоною цьому може бути ситуація на рівні територіальних громад, котрі в межах певної території не завжди можуть виступати консолідовано або не мати певних політичних інтересів.

Згідно з другим підходом територію доцільно розглядати з усупільненої позиції. У відповідності з цим підходом суб'єктом наукових досліджень мають виступати територіальні спільноти. Акцент зроблено на об'єднанні людей за територіальною ознакою для відображення власних політичних інтересів поза зв'язком з адміністративно-територіальним устроєм. Важливою рисою такого підходу є комунікативність. Адже саме політичні комунікації формують суспільство, котре представляє собою географічно компактний згусток політичних комунікацій. Основним результатом такої діяльності виступає політична взаємодія територіального рівня з метою або консолідації суспільства або виділення рис його поляризації в результаті взаємного відштовхування проживаючих на сусідніх територіях соціальних груп (це власне і буде суспільно-територіальним ефектом, що може мати різновекторне спрямування, формуючи активізацію та актуалізацію геополітичного простору).

Власне риса ідентичності часто виступає ключовим індикатором політико-географічного розуміння території (прикладом можуть бути процеси «регіоналізму» або «націоналізму», що свідчать про більш високий рівень розвитку політичних регіональних інтересів суспільства). Опираючись на усупільнений підхід, можна розглядати територію як елемент політичної еліти

– політичне лідерство, що може мати загальнодержавний або субрегіональний характер.

Зрозуміло, що після того, як територія буде сприйнята як просторовий контейнер, в якому люди соціалізуються через різні соціальні практики та дискурси, її сприйняття та значущість зростатимуть. Для фахівців різних напрямків підготовки розуміння простору буде співмірним з предметним полем дослідження контурної науки. А. Паасі припускає, що матеріальне та символічне поєднується через територію, так що земля контролюється, а символіка, пов'язана з нею, живиться завдяки соціальній ідентичності людей [5]. Таким чином, простір є не просто продуктом соціального; скоріше, вони тісно пов'язані разом. Дж. Пейнтер стверджує, що території є результатом соціальних практик і зміцнюються через накопичення, здавалося б, банальних адміністративних процедур [6]. Такі речі, як збір і виробництво регіональних статистичних даних і розробка регіональних економічних стратегій, надають матеріальній формі територіальним конфігураціям і створюють відчуття суміжності та узгодженості. Зрештою, територія тісно пов'язана з дискурсами та практиками влади та контролю, які, у свою чергу, служать для відтворення території.

Список використаних джерел

1. Кузишин А.В. Значення категорії «територія» для політичної географії. Регіональні проблеми України: географічний аналіз та пошук шляхів вирішення. Зб. наук. праць. Херсон: ПП Вишемирський, 2013. С. 106-110.
2. Кузишин А.В. Категорія «політичний ландшафт» в політико-географічних дослідженнях. Географія, екологія, туризм: теорія, методологія, практика. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 25-ряччю географічного факультету Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (21-23 травня 2015 р.). Тернопіль: СМП «Тайп», 2015. С. 111-117.
3. Шаблій О.І. Основи суспільної географії. 2-ге видання. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2012. 296 с.
4. Elden S. How should we do the history of territory. *Territory, Politics, Governance*, 2013. 1 (1), 5-20.
5. Paasi A. 'Territory', in J. Agnew, K. Mitchell and G. Toal (eds), *A Companion to Political Geography*, Malden, MA: Blackwell, 2008. pp. 109–122
6. Painter J. Rethinking territory. *Antipode*. 2010, 42 (5), 1098–1118.
7. Raffestin C. Space, territory and territoriality. *Environment and Planning D: Society and Space*, 2012. 30 (1), 121-141.

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ШЛЯХИ МОДЕРНІЗАЦІЇ ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ЗВО ПЕДАГОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

*Іван Каплун,
керівник виробничої практики*

Процес практичної підготовки ЗВО, незважаючи на майже два роки відкритої військової російської агресії, почав носити відносно стабільний характер, особливо на територіях значно віддалених від лінії зіткнення. Зміст цієї відносно стабільності полягає в тому, що вироблені певні алгоритми дій в тій чи іншій ситуації, розроблені як загальні так і локальні нормативні документи які в значній мірі регламентують навчальну та виробничу поведінку всіх учасників освітнього процесу, включаючи і процес практичної підготовки. Внесені певні доповнення в робочі програми практик, чітко визначений перелік завдань зважаючи на можливий формат проходження практики, є певні напрацювання і стосовно практик для студентів, що тимчасово перебувають за межами України.

Під час адаптації змісту програм практик було враховано низку рекомендацій МОНУ щодо впровадження змішаного навчання у закладах вищої освіти [1]. Наведемо декілька з них.

1. Під час адаптації завдань практик здійснено структурування змісту, за цього їх обсяг не зменшений. Це дозволило: самостійно опанувати посильний обсяг матеріалу здобувачами вищої освіти; перевірити ступінь розуміння основних понять; дати можливість спільного обговорення дискусійних питань, практичного застосування; створити підґрунтя й мотивацію для розгляду складніших і проблемних завдань. Кожне завдання, що входить до програми практики, має безпосередній зв'язок із запланованими результатами навчання.

2. У зміст завдань практики в умовах дистанційного навчання включено обов'язковий аналіз та вивчення можливостей онлайн-сервісів, які можуть бути використані для проведення занять різних типів у дистанційному режимі. Такі завдання дозволяють здобувачам освіти визначити базові інструменти та платформу для проходження першого етапу практики, а згодом виробити чіткий алгоритм дій, обрати найбільш зручні і ефективні засоби в подальшому.

3. Окремо розглядається інструментарій дистанційної освіти: цифрові інструменти роботи з відео, онлайн-дошки, практика та інструменти формування оцінювання, інтерактивні сервіси миттєвого опитування, об'єкти цифрової творчості учнів тощо. Здобувачам освіти пропонується здійснити власний вибір щодо використання даних інструментів під час проходження практики.

4. Керівниками практики наголошується важливість комунікативної взаємодії між учасниками освітнього процесу, адже від рівня комунікації залежить його ефективність, і дистанційне навчання тут не виняток. Взаємодія в дистанційному навчанні відбувається в межах штучно створеного

комунікативного простору. Комунікативний простір передбачає сформовану ситуацію взаємодії, в якій є місце, час та взаємне бажання для спілкування, спрямовані на досягнення цілей процесу навчання. За умов дистанційного навчання цей процес складніший, він породжений необхідністю спільної діяльності, сприйняття та розуміння інших у віртуальному просторі. В цьому контексті здобувачам освіти пропонується розробити план проведення виховних годин, батьківських зборів із застосуванням дистанційних технологій.

5. При проходженні практики звертають увагу здобувачів освіти на те, що модель дистанційного навчання учнів в умовах запровадження воєнного стану повинна бути більш гнучкою, спонукати учнів до самостійності, враховувати: індивідуальні та вікові потреби дітей, етику електронної взаємодії, захист інтересів учнів, етичні питання родинних і соціальних стосунків. На цьому етапі альтернативним завданням може бути розробка здобувачами освіти комплексу методик для дослідження особистісних якостей особистості учнів: комунікативності, стресостійкості, здатності до саморегуляції та саморефлексії тощо.

6. Здобувачам освіти наголошують на необхідності надання учням можливості постійного доступу до матеріалів уроків. Це можуть бути відеоуроки, статті, підручники, посилання на сайти, відповіді на типові питання, інструкції щодо виконання вправ і завдань, інструкції щодо користування онлайн-інструментами. Вкрай бажано, щоб усі матеріали курсу були зібрані в одному місці, зазвичай на онлайн-платформі. Здобувачам освіти пропонується, як одне із завдань, розробити сторінку уроку, наприклад, на платформі Google Classroom.

7. Обсяги завдань практики відповідають можливостям виконання їх студентами, особливо самостійно. Студентам-практикантам надається можливість брати активну участь в дискусіях як під час відеоконференцій, організованих керівником практики, так і в чаті або на форумі (для тих студентів, яким комфортніше висловлюватись письмово).

8. На прикінцевому етапі проходження практики здобувачам освіти пропонується розробити уроки з використанням розглянутого інструментарію дистанційного навчання.

9. Кінцевим завданням практики є оформлення матеріалів практики та звіту, а також представлення результатів проходження практики під час роботи підсумкової звітної конференції.

Адаптація завдань практичної підготовки здобувачів вищої освіти педагогічних спеціальностей до умов запровадження воєнного стану є важливим завданням, яке постає перед науково-педагогічними працівниками закладів освіти. Адже, незважаючи на запровадження воєнного стану на території України, мета освітньої галузі залишається незмінною і полягає у неперервній якісній підготовці здобувачів вищої освіти, виховання стійкого інтересу до професії вчителя, виробленні творчого підходу до педагогічної діяльності.

Не зважаючи на виклики, що мали та мають місце в системі сучасної організації практичної підготовки в освітньому процесі, кожен заклад вищої освіти неодмінно працює над шляхами її подальших трансформацій та оптимізаційних змін.

На думку проф. Онищенко Н.П. у сучасних умовах розвитку освітньої галузі змінюється бачення способів організації безперервності педагогічної практики, виникає необхідність забезпечення тісної взаємодії всіх учасників освітнього процесу в її проведенні – закладу загальної середньої освіти, закладу вищої освіти й громадськості. Також постає проблема розвитку суб'єктності учасників навчально-виховного процесу в системі взаємин «студент – викладач, методист», що визначає рівність сторін, взаємну доброзичливість і повагу, їх партнерство і співпрацю. Реалізація педагогічної підтримки суб'єкт-суб'єктної взаємодії майбутніх учителів у процесі педагогічної практики можлива за умови вдосконалення шляхів її проведення: збільшення тривалості практики підготовки майбутніх учителів під патронатом досвідчених наставників; запровадження у процес професійної підготовки дуальної форми навчання; наближення професійної підготовки майбутніх учителів до реальних умов майбутньої педагогічної діяльності на основі активного застосування контекстного навчання; удосконалення програмно-методичного складника професійної підготовки майбутніх учителів; посилення зв'язків між вищою й середньою школами і роботодавцями у процесі проходження практики; активізація виробничої практики і зарахування її результатів під час державної атестації випускників; запровадження проходження практики студентами бакалаврату в одному освітньому закладі. Перспективою подальших розвідок може бути дослідження проблем вивчення зарубіжного досвіду модернізації практичної підготовки студентів у закладах вищої освіти [2].

Список використаних джерел

1. Ільницька К.С., Миколайко В.В., Особливості практичної підготовки здобувачів ВО педагогічних спеціальностей в умовах воєнного стану. // Збірник тез доповідей III Міжнародної науково-практичної конференції «Підготовка майбутніх учителів фізики, хімії, біології та природничих наук в контексті вимог Нової української школи», Тернопіль, 26-27 травня 2022 року. С.95-98.

2. Онищенко Н.П. Основні шляхи модернізації практичної підготовки студентів у закладах вищої освіти. // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. Класичний приватний університет. Запоріжжя. 2021 р., № 74, Т. 3 С.55-60.

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО КОНСТРУЮВАННЯ КОНТЕНТУ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ ЗДОБУВАЧІВ ПРИРОДНИЧОЇ ОСВІТИ

*Надія Дробик,
перший проректор ТНПУ,
Алла Степанюк,
професор кафедра загальної біології
та методики навчання природничих дисциплін
Світлана Пида,
завідувач кафедра ботаніки та зоології*

Необхідність реформування системи освіти в Україні, її удосконалення і підвищення рівня якості є важливою соціокультурною проблемою, яка значною мірою зумовлюється проголошенням життя людини найвищою суспільною цінністю та потребами формування позитивних умов для індивідуального розвитку особистості, її соціалізації та самореалізації. Це актуалізує проблему переходу до нового типу гуманістично-інноваційної освіти майбутніх учителів природничих наук, яка передбачає пошуки інноваційних принципів, форм та методів навчання, загалом, і реалізації практичного компоненту їх професійної підготовки, зокрема, та дозволяє підвищити якість надання освітніх послуг.

Нашими дослідженнями встановлено, що умови воєнного стану негативно вплинули на мотивацію студентів до отримання педагогічної освіти в Україні та їх ставлення до процесу набуття компетентностей, які передбачені освітньо-професійними програмами (ОПП) їх підготовки. До цього висновку нас спонукали результати проведеного анкетування здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, Сумського державного педагогічного університету та Рівненського державного гуманітарного університету, які навчаються за ОПП Середня освіта (Біологія та здоров'я людини), ОПП Середня освіта (Хімія), ОПП Середня освіта (Природничі науки).

Анкетування проводилось серед 86 здобувачів магістерського рівня вищої освіти. Його мета полягала у визначенні на основі самооцінки рівня сформованості у них компетентностей, якими повинен володіти учитель відповідно до завдань, що передбачені професійним стандартом вчителя [1], а також рівня їх мотивації до здобуття педагогічної спеціальності. На основі цих даних робився також висновок про напрямки вдосконалення, оновлення змістового наповнення контенту науково-педагогічної практики здобувачів

другого (магістерського) рівня вищої освіти. Результати анкетування засвідчили, що лише 23,26 % (20 чол.) оцінили рівень сформованості своїх професійних компетентностей на «добре», більшість студентів 63,95 % – на «задовільно», а 12,79 % (11 чол.) – на «незадовільно». Найменш сформованими у студентів виявились компетентності, які пов'язані із м'якими навичками (Soft skills). При цьому, лише 11,63 % (10 чол.) мають наміри іти працювати в заклади загальної середньої освіти після здобуття диплому. Такі результати, звичайно, не можуть задовільнити освітні потреби суспільства. Тому, **метою** нашого дослідження є обґрунтування інноваційних принципів, форм і методів конструювання та реалізації змістового контенту практичного компоненту професійної підготовки майбутніх учителів природничої освітньої галузі у процесі науково-педагогічної практики.

На основі теоретичного аналізу сучасного стану розробки проблеми в теорії навчання та недоліків, виявлених у процесі професійної підготовки майбутніх учителів природничої освітньої галузі, ми виокремили концептуальні положення, які покладені в основу формування контенту науково-педагогічної практики. А саме:

1. Перетин предметного, міждисциплінарного та проблемного підходів у процесі моделювання змісту і організації професійної освіти магістрів, створює в освітній системі біфуркаційні (нестійкі) стани. При цьому, освітня система розвивається як самоорганізуюча, а студент стає активним суб'єктом саморозвитку і саморегуляції своєї активності в різних видах діяльності (Р. Серьожнікова) [2, с. 109]. Це, власне, і притаманно сучасному стану підготовки здобувачів другого рівня вищої освіти в Україні.

2. Провідна роль у вирішенні проблем практичної підготовки магістрів належить акмесинергетичному підходу, основою якого є методологічний принцип системності, в поєднанні з принципами цілісності, міждисциплінарної інтеграції, самоорганізації і саморегуляції, а також принципами інших методологічних підходів, які забезпечують поліпарадигмальну педагогічну освіту (принципи гуманізації, акмеологічної орієнтації, природовідповідності, фундаментальності, студентоцентрованості тощо). Тобто, акмесинергетичний підхід передбачає необхідність впровадження принципів системності, цілісності, природовідповідності, акмеологічної орієнтації та рефлексії. Побудова освітнього процесу на основі принципів системності та цілісності в процесі вивчення живої природи отримала детальне опрацювання і висвітлення у нашому дослідженні [5], а організація природовідповідного освітнього процесу підготовки майбутніх учителів у публікації [4].

3. Професійна освіта майбутніх учителів природничих наук визначається нами як процес креативного управління саморозвитком студентів.

При цьому зростає роль особистісних якостей здобувачів освіти і викладачів, виникає явище освітньої взаємоіндукції, при якій досягнення студентів стимулюють професійне зростання викладача, підвищується рівень культури спілкування, інтеграційних процесів і відповідальності за кінцевий результат.

4. У зв'язку з особливостями здобуття освіти в умовах воєнного стану, зміною світоглядних орієнтирів сучасної молоді, все більшої значимості набуває проблема педагогічного стимулювання, яку доцільно вирішувати в контексті теорії педагогічного стимулювання суспільно цінних дій і мотивів поведінки здобувачів освіти. При цьому студент на всіх етапах професійної підготовки виступає як самоорганізуючий суб'єкт життєдіяльності (М. Сергеев) [3].

В межах окреслених концептуальних положень та з урахуванням специфіки освітньої діяльності здобувачів другого рівня вищої освіти на науково-педагогічній практиці, ми виокремили такі основні принципи її організації:

1. *Принцип особистісної цілеспрямованості студента*: підготовка кожного здобувача вищої освіти здійснюється на основі і з урахуванням його особистих навчальних цілей.

Цей принцип базується на глибинних якостях людини – здатності постановка цілей своєї діяльності. Самовизначення студента стосовно конкретного навчального питання чи дисципліни дозволяє йому поставити для себе конкретні цілі та завдання, на основі яких потім здійснювати індивідуальну освітню траєкторію: брати участь у виборі форм і методів навчання, у визначенні змісту та темпу навчальних занять. Студент окреслює проблеми, які його цікавлять, консультується з цього приводу з викладачем, узгоджує індивідуальну програму занять із загальною освітньою програмою.

2. *Принцип вибору індивідуальної освітньої траєкторії*: здобувач освіти має право на усвідомлений та узгоджений з педагогом вибір основних компонентів своєї освіти – смислу цілей, завдань, темпу, форм і методів навчання, особистісного змісту освіти, системи контролю та оцінювання результатів.

Особистісна самореалізація студента можлива лише за умови свободи вибору елементів освітньої діяльності. Для цього викладачу необхідно забезпечити студента правом вибору цілей заняття, способів їх досягнення, теми творчої роботи, формі її виконання та захисту, заохочення особистого погляду студента на проблему, його аргументованих висновків та самооцінки.

Цей принцип установлює рівнозначність створеного студентами особистісного змісту освіти та заданого йому ззовні змісту, який має характер освітніх стандартів. Однак свобода творчого самовираження і вибору освітньої

траєкторії студента передбачає організаційно-технологічну заданість методології його діяльності.

3. Принцип метапредметних основ освітнього процесу: основу змісту освітнього процесу складають метапредметні об'єкти, які забезпечують можливість суб'єктивного особистісного пізнання їх студентами.

Пізнання реальних освітніх об'єктів спонукає студентів до виходу за межі навчальної дисципліни та переходу на міжпредметний рівень пізнання. На цьому рівні різноманітність понять і проблем зводиться до відносно невеликої кількості фундаментальних освітніх об'єктів - категорій, понять, принципів, законів, теорій, які відображають галузь біологічної реальності. Фундаментальні закони розвитку природи, народні традиції, знання виходять за межі окремої навчальної дисципліни і виявляються вже метапредметними. Вони забезпечують можливість суб'єктного різноспрямованого підходу до вивчення природних систем, відкривають вихід студентам до інших навчальних дисциплін. Такий підхід передбачає отримання продуктів пізнання, які мають індивідуальні смислові та чуттєві наголоси. Єдина для всіх студентів логічна схема як результат навчання у такому разі не використовується, оскільки звужує межі прояву їх творчої індивідуальності.

4. Принцип продуктивності навчання: головним орієнтиром навчання є особистісне освітнє зростання студента, яке складається з його внутрішніх та зовнішніх освітніх продуктів навчальної діяльності.

Продуктивне навчання орієнтоване не стільки на вивчення відомого, скільки на приріст до нього нового, на творення студентами освітніх продуктів. У процесі створення зовнішніх освітніх продуктів у студента відбувається розвиток внутрішніх навичок і здібностей. Зовнішній освітній приріст відбувається одночасно з розвитком особистісних якостей студента, які відповідають прообразу його майбутньої діяльності.

5. Принцип первинності освітньої продукції студента: створений студентами особистісний зміст освіти випереджає вивчення освітніх стандартів і загально визнаних досягнень..

Цей принцип конкретизує особистішу орієнтацію і природодоцільність навчання, пріоритет внутрішнього розвитку студента перед засвоєнням заданого ззовні. Студент, якому надана можливість розкрити свої потенціальні можливості, оволодіває технологією творчої діяльності, створює освітній продукт - іноді більш оригінальний, ніж загально визнане рішення цього питання. Традиційна діяльність із «вивчення знань» замінюється діяльністю зі «здобування знань».

6. Принцип ситуативності навчання: освітній процес базується на ситуаціях, що передбачають самовизначення студентів і пошук їхніх рішень.

Викладач супроводжує студента в його освітньому поступі.

Для того щоб організувати творчу діяльність студента, викладач створює або використовує освітню ситуацію, яка вже виникла. Її мета - створити мотивацію і забезпечити діяльність студента в напрямку пізнання освітнього об'єкта і вирішення проблем, які з цим пов'язані. Викладач при цьому відіграє організаційно-супроводжувальну роль, оскільки забезпечує особисте вирішення студентами навчальних проблем, які виникли. Ефективною є освітня ситуація, при якій студенту як культурний аналог його продукту надається можливість знайомства не з одним, а з декількома аналогічними взірцями творчості людства. При цьому студент входить в різноманітний культурний простір, що забезпечує динаміку його подальших освітніх процесів, допомагає формувати навички самовизначення в поліваріантних ситуаціях.

7. Принцип освітньої рефлексії: освітній процес супроводжується його рефлексивним усвідомленням суб'єктами освіти.

Рефлексія – це усвідомлення способів діяльності, виявлення її смислових особливостей. Студенти не лише усвідомлюють зроблене, а й усвідомлюють способи діяльності. Це необхідна умова того, щоб здобувачі освіти усвідомлювали схему організації освітньої діяльності, конструювали її відповідно до своїх цілей і програм, аналізували результати діяльності.

Розглянуті принципи характеризують способи проектування проходження науково-педагогічної практики, їх реалізація відбувається з урахуванням конкретних умов, що стосуються змісту, технології, форм і методів організації освітньої діяльності студентів.

Проведений аналіз літературних джерел та практики сучасного навчання засвідчив, що на модернізацію сучасного освітнього процесу максимальний вплив мають такі чинники: навчання в он-лайн форматі, що пов'язане з введенням військового стану в Україні; зміна основних функцій вчителя/викладача в освітньому процесі; запровадження SMART-технологій; зміна способів сприйняття інформації сучасними здобувачами освіти. Зважаючи на вимоги системного підходу, ми освітній процес тлумачимо як більш загальну систему стосовно науково-педагогічної практики. Це означає, що усі перераховані чинники є актуальними і для нашого предмета дослідження.

Саме над запровадженням запропонованих підходів у конструюванні контенту науково-педагогічної практики працює зараз колектив хіміко-біологічного факультету нашого університету. Наведемо приклади декількох завдань, які пропонуємо здобувачам освіти для виконання в процесі проходження науково-педагогічної практики.

1. Згідно вашої ОПП *«Середня освіта (Природничі науки)»* під час

педагогічної практики формуються такі результати навчання (Таблиця). Проранжуйте їх за значимістю для вашої професійної діяльності. Найбільш значимий результат має 1 бал, найменш значимий – 7 балів. Проаналізуйте свої особистісні досягнення і оцініть рівень їх сформованості (відмінно, добре, задовільно). Перед проходження науково-педагогічної практики заповніть стовпчики, позначені цифрою 1, а після її завершення – цифрою 2.

2. Підсумкове самоусвідомлення діяльності на науково-педагогічній практиці. Успішність проходження педагогічної практики багато в чому залежить від ступеня усвідомлення вами своєї діяльності. Рефлексивна діяльність відноситься не лише до самостійного вивчення певної інформації, вона включає в себе всі ситуації і комунікації, в яких студент бере участь у процесі проходження практики. Тому, одним із головних завдань є формування механізмів (алгоритмів) усвідомлення і фіксації своїх внутрішніх змін і зростань стосовно до теорій і практики навчання. З цією метою після закінченні кожного виду педагогічної практики дайте відповіді на такі запитання:

1. Назвіть свої найяскравіші враження, які виникли у вас від науково-педагогічної практики.
2. Зіставте свою діяльність під науково-педагогічної практики з діяльністю під час вивчення методики навчання (природничих наук, фізики, хімії, біології). Визначте та запишіть спільні та відмінні елементи цієї діяльності.
3. Зіставте власні цілі вивчення курсу методики навчання природничих наук з отриманими результатами. Зробіть висновки і розробіть завдання стосовно подальшої вашої діяльності з підвищення професійної майстерності.
4. Сформулюйте свої педагогічні та дидактичні заповіді.
5. Основні результати своєї педагогічної діяльності внесіть у таблицю:

№ п/п	Елементи педагогічної практики	Головний результат (словесний опис)	Труднощі в роботі
1			

Попередні результати апробації поданих завдань свідчать про активність здобувачів освіти у їх виконанні, позитивну оцінку доцільності їх використання.

Висновки. Нові ціннісні орієнтири сучасного суспільства, трансформаційні процеси в педагогічній науці та освіті потребують обґрунтування принципів формування сучасного контенту педагогічної практики, загалом, та науково-педагогічної практики, зокрема. Найбільш значимими в умовах нестабільного та варіативного освітнього простору, на нашу думку, є такі принципи

Моделювання контенту науково-педагогічної практики доцільно здійснювати на основі поєднання ключових компетентностей XXI століття «4 С» (критичне мислення, креативність, колаборативність, комунікативність) з цифровою компетентністю та вміннями прогнозування можливостей розвитку теперішнього освітнього середовища у майбутньому.

Вдосконалення, оновлення змістового наповнення контенту науково-педагогічної практики здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти в умовах сьогодення доцільно здійснювати у напрямку стимулювання навчально-пізнавальної та науково-дослідницької діяльності здобувачів освіти, розвитку в студента/учня оцінних суджень, утвердження змістовної оцінки та самооцінки.

Подальшого дослідження потребують засоби реалізації проблеми на таких рівнях конструювання змісту освіти, як рівень педагогічної діяльності та рівень особистісного сприйняття.

Список використаних джерел

1. Професійний стандарт вчителя <https://nus.org.ua/news/zatverdily-try-profesijni-standart-vchytelya-dokument/>
2. Серьожнікова Р.К. Акмесинергетичний аспект професійної освіти магістрів за напрямком «Педагогічна освіта». *Педагогічний альманах: Збірник наукових праць*. Херсон : КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2013. Випуск 19. С.109-116.
3. Сергеев М.К., Боритко М.М. Суб'єктність як цілісна характеристика професійного становлення студента. *Проблема цілісного розвитку особистості студента як суб'єкта педагогічної взаємодії*. Донецьк, 2004. С.3-9.
4. Степанюк А.В. Організація природовідповідного навчально-виховного процесу підготовки майбутніх учителів. *Педагогічний альманах: Збірник наукових праць*. Херсон : КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2013. Випуск 19. С.117-125.
5. Степанюк А.. *Методологічні та теоретичні основи формування цілісності знань школярів про живу природу* : дис. д-ра пед. наук : 13.00.01. Київ, 1999. 475 с.

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПРОВЕДЕННЯ ТРЕНЕРСЬКОЇ ПРАКТИКИ

*Віктор Шандригось,
декан факультету фізичного виховання
Петро Ладика,
завідувач кафедри теорії і методики
олімпійського та професійного спорту*

Вступ. Практика в дитячо-юнацькій спортивній школі, спортклубі, фітнес-центрі є важливим елементом процесу підготовки здобувача вищої освіти спеціальності 017 фізична культура і спорт. Для забезпечення якісної тренерської практики потрібно враховувати індивідуальні потреби та особливості кожного студента, встановлювати чіткі педагогічні цілі та завдання, а також створювати безпечні та комфортні умови для проведення практики [2, 5, 6]. Важливо також розвивати та підтримувати професійну компетентність, а також використовувати сучасні методики та інноваційні технології для покращення якості тренувань та занять [7].

Тренерська практика є важливим елементом освітнього процесу студентів. Вона дозволяє розвивати спортивні навички, морально-етичні та соціальні якості, а також формувати здоровий спосіб життя [1].

Мета. Проаналізувати сучасні підходи до організації та проведення тренерської практики.

Методи. Теоретичний аналіз і узагальнення літературних джерел.

Результати. Завдання тренерської практики полягає в тому, щоб надати індивідуальну та колективну підтримку учасникам освітнього процесу в навчанні та розвитку [5, 6]. Сучасні підходи до проведення тренерської практики включають:

Контекстно-орієнтований підхід: цей підхід передбачає адаптацію до конкретних потреб та контексту учасників, забезпечуючи найбільш ефективне навчання.

Розвиток особистісних компетенцій: тренерська практика зосереджена на розвитку особистісних компетенцій, таких як лідерство, комунікація, творчість, стратегічне мислення тощо.

Використання різноманітних методів навчання: сучасні тренери використовують різноманітні методи навчання, такі як ігри, імпровізація, діалог, інтерактивні вправи та інші.

Колаборативний підхід: сучасна тренерська практика зосереджена на розвитку співпраці та взаємодії між учасниками навчально-тренувального та освітнього процесу, що дозволяє досягати кращих результатів.

Використання технологій: використання сучасних технологій, таких як відеоконференції, онлайн-платформи, вебіари тощо, дозволяє проводити тренування на віддаленій основі, що забезпечує зручність та доступність для учасників.

Фокус на результаті: важливим аспектом тренерської практики є фокус на результаті, тобто на практичному використанні знань та навичок в професійній діяльності та реальному житті.

Орієнтація на самовдосконалення: сучасний тренер зосереджується на розвитку учасників як особистостей, допомагає їм розвиватися та самовдосконалюватися у різних сферах життя [2].

Ці підходи взаємодіють та трансформуються один в одного, дозволяючи учасникам освітнього процесу створювати унікальні підходи до проведення тренувань та навчання. Окрім цього, важливим елементом тренерської практики є постійне навчання та самовдосконалення самого тренера-практиканта, що дозволяє підтримувати високу якість проведення занять та відповідати на мінливі потреби та вимоги сучасного тренувального процесу.

Організація занять під час тренерської практики має свої особливості, які повинні бути враховані при плануванні та проведенні тренувань.

Індивідуалізація підходу. Кожен спортсмен має свої особливості, тому підхід до його тренування повинен бути індивідуальним. Тренер-практикант повинен аналізувати здібності та потреби кожного спортсмена, і відповідно до цього планувати тренування.

Використання сучасних методів та технологій. Сучасні технології та методи дозволяють підвищити ефективність тренувань та досягти кращих результатів. Наприклад, використання відеоаналізу дозволяє спостерігати техніку рухів спортсмена та виявляти помилки, що допомагає виправляти їх та підвищувати результативність тренувань [3].

Систематичність та планування. Тренер повинен мати чіткий план тренувань та завдань для кожного спортсмена. Тренування повинні бути систематичними та прогресивними, щоб досягати певних цілей.

Моніторинг та оцінка результатів. Тренер повинен моніторити результати тренувань кожного спортсмена та оцінювати їх ефективність. Це дозволяє вчасно виправляти помилки та вдосконалювати методи тренувань.

Створення комфортних умов. Під час тренувань спортсменам потрібно бути комфортно. Тому тренер повинен створювати відповідні умови для тренувань: забезпечувати безпеку, забезпечувати необхідне обладнання та

інвентар, забезпечувати належну температуру та вологість в залі або на стадіоні.

Розвиток ментальних навичок. На успіх спортсмена впливають не тільки його фізичні здібності, але й ментальні навички, такі як віра у себе, мотивація, концентрація уваги та ін. Тому тренер повинен розвивати ці навички у своїх спортсменів, наприклад, за допомогою психологічних тренувань.

Розвиток спортивної культури. Тренер повинен також формувати спортивну культуру серед своїх спортсменів. Це означає, що спортсмени повинні розуміти важливість відпочинку, здорового способу життя, правильного харчування та інших аспектів, що впливають на результативність їх тренувань.

Розвиток спортивної дисципліни. Тренер повинен навчити спортсменів дотримуватись правил тренувань та змагань, бути відповідальними за свої вчинки та приймати рішення відповідно до обставин [4].

Висновки. У підсумку, слід зазначити, що сучасні підходи до проведення тренерської практики дозволяють забезпечити ефективність та практичну цінність освітнього процесу, допомагаючи учасникам розвивати свої компетенції та навички у різних сферах як професійного так і повсякденного життя.

Список використаних джерел

1. Арефьев В.Г. Самостійна робота студентів під час педагогічної практики. Методичний посібник для студентів факультетів фізичного виховання 4-те вид. перероб. і доп. / В.Г. Арефьев, Н.Д. Михайлова. Київ: Центр учбової літератури, 2015. 120 с.

2. Гаценко В.П., Слаутіна Н.В. Тренерська практика в вищому навчальному закладі; Черкас. нац. ун-т ім. Б. Хмельницького, Навч.-наук. інт фіз. культури, спорту і здоров'я, Каф. теорії і методики фіз. виховання. Черкаси : Вид. від. ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2010. 44 с.

3. Демінський О. Ц. Оптимізація навчально-тренувального процесу: Навч.-метод. посіб. Херсон: Айлант, 2002. 296 с.

4. Сватъев А.В., Маліков М.В. Функціональна діагностика у фізичному вихованні і спорті: Навч. посіб. для студ. фак. фізичн. вихован. вищ. навч. закл. Запоріжжя: ЗДУ, 2004. 195 с.

5. Шандригось В.І. Тренерська практика у підготовці магістрів з фізичної культури і спорту. Нові підходи до організації та ефективного проведення практик в кризових умовах: Матеріали міжфакультетського навчально-методичного семінару. Тернопіль: Вектор, 2020. С. 40-45.

6. Шандригось В.І. Тренерська практика у підготовці магістрів з фізичної культури і спорту. Інноваційні підходи до фізичного виховання і спорту студентської молоді: Матеріали п'ятого регіонального науково-методичний семінару / За заг. ред. Огністого А. В., Огністої К. М. Тернопіль: В-во СМТ «ТАЙП», 2020. С. 164-169.

7. Шандригось В.І., Ладика П.І. Науково-педагогічна практика у підготовці магістрів з фізичної культури і спорту. Практична підготовка здобувачів вищої освіти в умовах воєнного стану: Матеріали міжфакультетського навчально-методичного семінару. Тернопіль: Вектор, 2022. С 12-15.

ПРАКТИЧНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ЛОГОПЕДІВ В СИСТЕМІ ФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ

*Ганна Слозанська,
завідувач кафедри спеціальної та інклюзивної освіти
Тетяна Цегельник,
доцент кафедри спеціальної та інклюзивної освіти*

Вагомою складовою професійної підготовки майбутніх Бакалавр із спеціальної освіти за спеціалізацією «Логопедія» у Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка є практика, яка сприяє закріпленню та поглибленню теоретичних знань, формуванню практичних вмінь та навичок, набуття досвіду здійснення професійної діяльності [1]. Практика є одним з найбільш важливих видів навчальної роботи студентів, яка відіграє системоутворювальну роль в професійній підготовці, оскільки дозволяє майбутнім фахівцям формувати загальні та фахові компетентності.

Багатоаспектність соціальних проблем сучасного українського суспільства зумовлює необхідність підготовки фахівців спеціальної освіти, які здатні виступати своєрідним посередником у системі взаємодії особистості, сім'ї та суспільства. Вони покликані активно впливати на виховання підростаючого покоління, набуття необхідних соціальних навичок та розширення соціального досвіду, надання корекційних послуг та допомоги, формування комунікацій та розбудову конструктивних відносин у громаді, гармонізацію взаємовідносин між людьми, організацію змістовного дозвілля, стимулювання різних видів самоорганізації та самодопомоги, здійснювати волонтерську діяльність, а також здійснювати просвітницьку, діагностичну, профілактичну, корекційну та реабілітаційну роботу в соціумі. З огляду на це, практична підготовка бакалаврів із спеціальної освіти за спеціалізацією «Логопедія» у Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка передбачає різні види практик (пропедевтичну (волонтерську), навчальну, виробничу, професійно-орієнтовану (переддипломну)), які орієнтовані на підготовку фахівців до роботи з різними категоріями осіб з мовленнєвими порушеннями [1]. Метою практичної підготовки є формування особистісних якостей та професійних умінь майбутнього фахівця, орієнтованих на розв'язання професійних завдань, вирішення конкретних проблем та здійснення корекційної діяльності.

Особливістю практичної підготовки студентів спеціальності 016 Спеціальна освіта є її інтеграційний характер. Її підґрунтям є опанування

комплексу навчальних дисциплін, що входять в систему підготовки майбутніх асистентів вчителя-логопеда, асистентів вчителя, вчителів-логопедів, вчителів спеціальної освіти. Саме тому освітньо-професійною програмою «Логопедія» передбачено проходження студентами різних видів практики у кожному семестрі, починаючи з II семестру навчання. У ході практики студенти мають можливість інтегрувати знання з різних дисциплін у єдину систему професійних знань, умінь і навичок, що сприятиме не лише успішному виконанню завдань практики, а й набуттю здобувачами освіти досвіду здійснення майбутньої професійної діяльності [1].

Організація та проведення різних видів практики студентів ґрунтується на принципах, які забезпечують її ефективність, оскільки визначають її зміст, особливості організації та проведення, регулюють діяльність викладача та студентів:

- врахування реалій соціального середовища та актуальних соціальних проблем;
- відповідність мети і завдань практики рівню підготовки студентів;
- підвищення мотивації студентів до оволодіння вміннями та навичками майбутньої професійної діяльності;
- урахування інтересів та потреб студента при виборі місця проходження практики;
- співпраця студента та керівника у процесі проходження практики;
- інтеграція теоретичних знань та практичних вмінь, отриманих студентами в освітньому процесі;
- використання під час практики власних розробок, здійснених в освітньому процесі
- поступове ускладнення завдань практик;
- одночасне оволодіння різноманітними професійними функціями та видами діяльності у ході практики;
- використання результатів практики у подальшому навчанні та науковій роботі.

Сьогодення вимагає від фахівців спеціальної освіти мобільності, постійного оволодіння новими знаннями, вміннями та навичками, вміння швидко адаптуватися та пристосовуватися до нових умов та інновацій, опановувати передовий досвід вирішення актуальних проблем, оволодіння інноваційними технологіями здійснення професійної діяльності та специфікою роботи з різними категоріями осіб відповідно до запиту. З огляду на це, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка співпрацює на основі укладених договорів з загальноосвітніми та спеціальними навчальними закладами, позашкільними навчальними закладами,

реабілітаційними та інклюзивно-ресурсними центрами, соціально-психологічними службами, медичними установами, закладами оздоровлення та відпочинку тощо, з метою проходження студентами різних видів практики. Це дає змогу здобувачам освіти опанувати різні фахові ролі та види майбутньої професійної діяльності з різними категоріями дітей з особливими освітніми потребами, в тому числі з мовленнєвими порушеннями, що сприяє виробленню у майбутніх фахівців умінь і навичок професійної діяльності.

Під час проходження різних видів практики майбутні вчителі-логопеди мають змогу ознайомитися з структурою та специфікою роботи різних типів загальноосвітніх та спеціальних навчальних закладах, позашкільних навчальних закладах, реабілітаційних та інклюзивно-ресурсних центрах, соціально-психологічних службах, медичних установах, закладах оздоровлення та відпочинку тощо; усвідомлюють цінності логопедичної роботи; мають змогу відпрацювати різні ролі та функції професійної діяльності; освоїти та дотримуватися етичних норм взаємодії з колегами, керівниками закладів; навчаються розвивати професійні відносини із дітьми з мовленнєвими порушеннями в процесі надання їм корекційних послуг, психолого-педагогічний супровід дітей з особливими освітніми потребами в умовах інклюзії; сприяти повноцінному розвитку та соціалізації підростаючого покоління, опанувати різні види корекційно-педагогічної діяльності тощо. Саме тому, заклад вищої освіти має забезпечити підготовку освічених, творчих, комунікабельних, інноваційних, цілеспрямованих, компетентних, з високим рівнем професійної мотивації фахівців, які здатні до самоосвіти та постійного саморозвитку.

Отже, практична підготовка майбутніх логопедів у ТНПУ має системний характер та передбачає формування навиків проведення корекційно-розвиткової роботи з дітьми з мовленнєвими порушеннями у закладах різ готів підпорядкування.

Список використаних джерел

1. Освітньо-професійна програма «Логопедія» за спеціальністю 016 Спеціальна освіта першого (бакалаврського) рівня вищої освіти. URL: https://tnpu.edu.ua/about/public_inform/akredytatsiia%20ta%20litsenzuvannia/osvitni_prohramy/bakalavr/fpp/016.php/ (Режим доступу: 25.11.23).

ПРАКТИКА ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК НЕОБХІДНА УМОВА ПРОФЕСІЙНОГО ЗРОСТАННЯ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

*Галина Олійник,
доцент кафедри соціальної роботи
та менеджменту соціокультурної діяльності
Людмила Петришин,
професор кафедри соціальної роботи
та менеджменту соціокультурної діяльності*

XXI століття не випадково, цілком закономірно називають століттям войовничої політики, цинічної економічної теорії та гуманістичної соціальної практики. Соціальна політика держави полягає саме в тому, щоб на найвищому рівні здійснювати координацію інтересів людини й громадянина з інтересами держави та суспільства. Важливою складовою суспільного життя є волонтерська діяльність, без якої неможливо уявити життя у будь-якій цивілізованій країні, де добровільна соціальна активність на благо інших членів суспільства вже традиційно стає нормою культурного буття організованої спільноти. Роль волонтерства в контексті соціальної політики характеризується наявністю таких його якостей як масштабність впливу, універсальність, цілеспрямованість, прагматизм; це зумовлює здатність волонтерської діяльності впливати практично на всі сфери суспільного життя [3].

На сьогодні інтенсивно розвивається волонтерських рух серед студентської молоді. Студентські волонтерські групи працюють майже при кожному вищому навчальному закладі, центрах соціальних служб, численних громадських організаціях, здійснюючи переважно соціально-педагогічну роботу у профілактичному, просвітницькому, реабілітаційному, рекреативному, фандрейзинговому, інформаційно-рекламному, охоронно-захисному та соціально-побутовому напрямках [1].

Для студентської молоді волонтерська діяльність є не тільки способом проведення вільного часу, самореалізації і можливістю принести користь суспільству, але і стимуляцією майбутніх фахівців до професійного зростання і розвитку. Особливо це стосується працівників соціальної сфери, оскільки піклування про людей, надання їм необхідної допомоги є важливою складовою їх професійної діяльності. Як свідчить практика, люди, які прилучилися до волонтерської діяльності у молодому віці, продовжують брати участь у ній впродовж всього життя. Це може бути допомога людям похилого віку, самотнім, людям з інвалідністю, дітям-сиротам, дітям, схильним до девіантної

поведінки, дітям вулиці, а складних умовах воєнного часу – активна допомога учасникам бойових дій та внутрішньо переміщеним особам.

Безперечно, розвиток волонтерського руху спостерігається і серед студентів Тернопільського національного педагогічного університету імені В. Гнатюка. Суспільно-активну участь у волонтерському житті міста Тернополя беруть студенти психолого-педагогічного відділення, факультету педагогіки і психології Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, активно працюючи у «Клубі соціальних ініціатив та волонтерства ТНПУ ім. В. Гнатюка».

Впродовж навчання майбутні соціальні працівники та соціальні педагоги здійснюють практичну підготовку із таких видів практики: ознайомлююча; волонтерська; організаційно-відпочинкова; навчальна; виробнича; професійно-орієнтована; соціально-педагогічна практика у різнопланових закладах м. Тернополя, у яких в умовах ведення військових дій значна увага приділяється дослідженню практичної сторони здійснення волонтерства, як елементу громадянського суспільства, а також розвитку його механізмів та організаційних форм.

Звертаючись до проблеми соціальної роботи та її зв'язку з волонтерством, науковці та практики апелюють до такого соціального феномена, як громадська активність людей, їхнє бажання присвятити частину свого вільного часу подоланню різного роду проблем в житті соціуму. Саме тому волонтерська діяльність для студента – це можливість особистого зростання й отримання позитивного досвіду, який отримують майбутні соціальні працівники в процесі проходження «Волонтерської практики». Метою практики є формування у здобувачів вищої освіти:

- безпосередньої участі студентів у роботі соціальних служб, надання практичної соціальної допомоги потребуючим клієнтам;
- сприяння формуванню мотивації у студентів до волонтерської діяльності, при цьому розкриваючи зміст понять «милосердя», «альтруїзм», «благодійність», «волонтер», «волонтерство», ознайомлення учасників з особливостями волонтерської діяльності в нашій країні та у світі загалом;
- узагальнення та закріплення теоретичних знань студентів;
- осмислення закономірностей соціальної роботи;
- формування умінь і навичок професійної діяльності;
- здатності реалізовувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини та громадянина України;

– ознайомлення студентів із історією розвитку благодійності в Україні та сучасним станом благодійної діяльності та основними перспективами розвитку меценатства, умовами успішного розвитку волонтерства, зарубіжний досвід;

– виявлення специфіки діяльності менеджменту соціокультурної діяльності в сфері волонтерства.

– формування у студентів творчого мислення та вивчення сучасних технологій менеджменту соціокультурної діяльності.

– здатності відрізняти суб'єктивні, спонтанні складові суджень від об'єктивних та аргументованих, вміти надавати перевагу останнім. Схильність до самоперевірки отриманих результатів;

– здатності застосовувати знання під час проходження волонтерської практики, для розуміння причинно-наслідкових зв'язків розвитку життя суспільства й уміння їх використовувати в майбутній професійній діяльності.

– ознайомлення студентів з сучасним станом соціально-педагогічної роботи в навчально-виховних закладах різного типу і в службах соціальної допомоги різним верствам населення [2].

Зауважимо, що для того, щоб бути спів мірними часу, волонтерська діяльність студентської молоді має носити інноваційний характер, за низкою показників випереджати його, йти попереду тих вимог, які суспільство поставить перед формами соціальних стосунків уже через декілька років. А для цього потребують розгляду та аналізу фундаментальні проблеми, зокрема ідеї волонтерства в суспільному (громадянському) дискурсі; поняття, місце та роль волонтерської діяльності як основоположної складової підготовки фахівців соціономічних професій, а саме соціальних педагогів та соціальних працівників.

Список використаних джерел

1. Лях Т.Л. Соціально-педагогічна діяльність студентських волонтерських груп : дис. на здобуття ступеня канд. пед. наук : 13.00.05 «Соціальна педагогіка». К., 2009. 304 с.

2. Методичні рекомендації до наскрізної програми практики для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня за спеціальністю 231 «Соціальна робота» / уклад. Сорока О.В., Лещук Г.В., Калаур С.М., Олексюк Н.С., Олійник Г.М., Парфанович І.І., Петришин Л.Й. Тернопіль, 2023. 85 с.

3. Олійник Г., Петришин Л. Організація волонтерської роботи майбутніх соціальних працівників у центрах соціальних служб // Ввічливість. Humanitas. Луцьк : Гельветика, 2022. Вип. 4. С. 46-51. DOI : <https://doi.org/10.32782/humanitas/2022.4.7>

СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ: ПОЛЬОВА ПРАКТИКА З МЕТЕОРОЛОГІЇ І КЛІМАТОЛОГІЇ СТУДЕНТІВ ГЕОГРАФІЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ ТНПУ ПІД ЧАС ВІЙНИ

*Наталія Таранова,
доцент кафедри географії та методики її навчання*

Польова практика з метеорології і кліматології є однією із найважливіших складових підготовки майбутніх вчителів географії. Вона надає студентам можливість не лише поглибити свої теоретичні знання, але й здійснити практичні спостереження і дослідження в реальних умовах. Однак, інколи обставини вимагають проведення цієї практики в несприятливих умовах, таких, як війна та повітряні тривоги.

Умови війни та повітряні тривоги можуть створювати значні труднощі для студентів і викладача, які прагнуть здійснити польову практику з метеорології та кліматології. Проте, навіть в цих умовах, польова практика залишається важливою і необхідною частиною професійної підготовки майбутніх вчителів географії, географів, екологів, гідрологів та ґрунтознавців.

У цьому контексті, польова практика під час війни і повітряних тривог має свої особливості та вимоги. Вона вимагає від студентів і викладача додаткового планування та безпекових заходів. Проте, навіть в умовах військових загроз, польова практика залишається незамінною для розвитку професійних навичок та розуміння взаємодії між метеорологічними елементами та атмосферними явищами з підстильною поверхнею.

У цій статті ми розглянемо особливості проведення польової практики з метеорології та кліматології під час війни і повітряних тривог, визначимо важливі аспекти та заходи безпеки, а також обговоримо користь цієї практики для підготовки майбутніх вчителів географії, географів, екологів, гідрологів та ґрунтознавців.

З 8 по 14 червня 2023 року у місті Тернополі відбулася польова практика з «Метеорології і кліматології», в якій взяли участь студенти географічного факультету денної форми навчання груп СОГ-11, Г-12, Гр-14, Гід-13 та Е-15 з освітніми програмами «Середня освіта. Географія», «Географія», «Науки про Землю. Ґрунтознавство, експертна оцінка земель та територіальне планування», «Екологія» та «Науки про Землю. Гідрологія». Відповідальною за організацію та проведення практики була доцент кафедри географії та методики її навчання Таранова Наталія Богданівна.

Метою польової практики з метеорології і кліматології під час війни і повітряних тривог є набуття студентами важливих навичок і знань для роботи з метеорологічними приладами, організації та проведення метеорологічних та

мікрокліматичних спостережень в умовах війни. Крім того, мета включає аналіз та обробку отриманих даних, а також складання кліматичної характеристики району практики та характеристики мікроклімату вивчених природних комплексів [1,2,3,4,5].

Завдання польової практики під час війни включають:

1. Закріплення та поглиблення знань про атмосферу, погоду і клімат, одержаних на лекціях та лабораторних заняттях. Студенти повинні розширити свої теоретичні знання і застосувати їх у практичних умовах.

2. Вивчення будови та принципів роботи метеорологічних приладів та набуття навичок їх користування. Студенти мають навчитися правильно вимірювати та реєструвати метеорологічні параметри.

3. Аналіз і обробка отриманих метеорологічних даних для розуміння взаємозв'язку між атмосферними явищами та погодою в умовах війни. Це допомагає студентам розвивати аналітичні та дослідницькі навички [1,2,3,4,5].

Підготовчий період польової практики з метеорології і кліматології в умовах війни вимагає особливого підходу та урахування безпеки учасників. Нижче наведений опис ключових аспектів підготовки в умовах війни:

1. Ознайомлення з програмою практики та правилами: спочатку студенти повинні ознайомитися з програмою практики, включаючи специфіку стаціонарних і маршрутних спостережень, методами прогнозування погоди та правилами експлуатації метеоприладів.

2. Інструктаж з техніки безпеки: важливо провести докладний інструктаж з техніки безпеки в умовах війни, включаючи дії під час повітряних тривог, евакуації та захисту від можливих загроз. Інструкції щодо поведінки в екстремальних ситуаціях повинні бути чіткими та докладними.

3. Отримання обладнання: в рамках підготовчого етапу студенти повинні отримати всі необхідні засоби та обладнання для виконання спостережень та досліджень, включаючи метеорологічні прилади, картографічні матеріали та все необхідне для роботи.

4. Фізико-географічна характеристика району: студенти повинні детально вивчити фізико-географічну характеристику району, де планується проведення практики. Ця характеристика включає географічне положення, рельєф, рослинність, радіаційний режим, тепловий баланс, атмосферну циркуляцію та кількість опадів. Знання цих аспектів допоможе студентам краще розуміти метеорологічні процеси в даному районі.

Враховуючи умови війни та повітряних тривог, підготовчий період стає важливим етапом у підготовці студентів до польової практики. Всі заходи повинні бути ретельно сплановані та виконані з урахуванням найвищих

стандартів безпеки, щоб забезпечити ефективну та безпечну роботу учасників практики в умовах війни.

Проведення польового етапу практики з метеорології і кліматології в умовах війни вимагало особливої обережності та врахування можливих ризиків. Авіаметеостанція закрита та перебуває під постійним наглядом через їх стратегічне значення. Тому, ми з студентами географічного факультету висловлюємо особливу подяку начальнику АМСЦ м. Тернополя Володимир Кучерці, за незабутню та надзвичайно цікаву екскурсію, а також всьому колективу Тернопільського обласного центру з гідрометеорології за їхню гостинність та готовність прийняти нас у себе і поділитися своїми знаннями та досвідом проведення спостережень та передбачення погоди в умовах воєнного часу [6].

Рис 1. Спільне фото: студенти, доц. Н. Таранова та начальник АМСЦ м. Тернополя Володимир Кучерка [6]

Рис 2. Пам'ятне фото біля Тернопільського обласного центру з гідрометеорології [6]

Рис 3. Студенти проводять спостереження біля психрометричної будки [6]

Роль цієї екскурсії була надзвичайно великою, і варто підкреслити кілька ключових аспектів, які вона відіграла під час проходження практики.

Розширення теоретичних знань: екскурсія дозволила студентам побачити та спробувати на практиці те, що вони вивчали в аудиторії. Вони мали можливість побачити метеорологічні прилади в дії, дізнатися як вони працюють, і спробувати визначити погодні параметри власноруч. Це розширило їхнє розуміння та навички в галузі метеорології.

Практичний досвід: екскурсія надала студентам можливість провести стаціонарні метеорологічні спостереження та зібрати дані. Вони дізналися, як вимірювати температуру на метеомайданчику, вологість, швидкість вітру та інші параметри, які важливі для метеорологічних досліджень. Практичний досвід, який вони отримали під час екскурсії, виявиться корисним в майбутньому, особливо в контексті погодних аномалій та змін клімату, які можуть впливати на різні аспекти нашого життя. Правильно передбачена погода може допомогти запобігти негоді та мінімізувати її наслідки. Також важливою є роль метеорологічних даних у військовій стратегії, плануванні операцій та визначенні найкращих моментів для проведення дій.

Отже, відвідування таких екскурсій є необхідним не лише для академічного зростання студентів, але й для підготовки до непередбачуваних ситуацій. Знання метеорології та кліматології стають важливими інструментами, які можуть допомогти зберегти безпеку та допомогти вирішити важливі завдання в умовах воєнного часу.

Проведення мікрокліматичних спостережень є важливою частиною метеорологічної практики. Цей етап дозволяє студентам досліджувати мікрокліматичні умови в конкретних точках та зрозуміти, як вони можуть відрізнятися від загальних показників клімату великих територій.

Рис 4. Студенти вивчають будову та принципи роботи метеорологічних приладів

Під час проведення мікрокліматичних спостережень студенти можуть вивчати такі параметри як температура та вологість повітря.

Рис 5. Мікрокліматичні спостереження: студенти у роботі

Швидкість вітру та інші метеорологічні параметри (атмосферний тиск, атмосферні опади, тощо).

Всі дані студенти записують у польовому щоденнику, який є важливим для кожного студента з декількох причин: щоденник допомагає фіксувати важливі дані та спостереження під час польової роботи; служить для збереження отриманої інформації; дозволяє систематизувати дані, які будуть використані для аналізу та підготовки звіту.

Рис 6. Студенти вимірюють швидкість вітру анемометрами

У підсумку, ведення польового щоденника – це не лише обов'язкова складова польової практики, але і корисна звичка для будь-якого студента, який бажає збагатити свої знання і навички. Щоденник допомагає студентам відстежувати власний прогрес, систематизувати отримані дані, вивчати різні аспекти роботи та поглиблювати розуміння предмету. Важливість ведення щоденника полягає також у тому, що він служить джерелом інформації для подальших досліджень та аналізу результатів [1,2,3,4,5].

На заключному етапі польової практики важливо провести камеральні роботи та підготувати звіт, який є ключовим результатом досліджень та спостережень. Цей етап дозволяє студентам систематизувати отримані дані та зробити висновки.

Побудова графіків зміни метеорологічних параметрів є важливою частиною камеральних робіт. Графіки дозволяють візуалізувати динаміку метеорологічних явищ, таких як температура повітря, вологість, тиск, швидкість вітру та інші. Це сприяє кращому розумінню змін у погодних умовах та їх залежності від підстильної поверхні [1,2,3,4,5].

Оформлення звіту є кульмінацією практики, де студенти представляють свої дослідження та висновки. Цей документ є важливим моментом про проведену роботу та може бути використаним для подальших наукових досліджень.

Підсумкова конференція та виставлення заліку – це можливість студентам поділитися своїми знаннями та дослідженнями з іншими та отримати оцінку за свою роботу.

Рис 7. Пам'ятне фото біля Тернопільського озера під час практики

Рис. 8. Моменти практики: пам'ятне фото в парку Сопільче

Польова практика з метеорології і кліматології в умовах війни є винятковою та важливою, оскільки вона вимагає від студентів не лише здібностей у сфері наукового дослідження, але й високого рівня відповідальності і міцного духу. Ця практика відкриває можливості для набуття практичних навичок у галузі метеорології та кліматології в умовах, коли зміни клімату та надзвичайні погодні умови стають все більш актуальними [1, 2, 3, 4, 5].

Важливість цієї практики полягає у тому, що вона показує, як студенти можуть внести свій внесок у розв'язання сучасних екологічних проблем та в управління природними ресурсами. Уміння збирати, аналізувати та інтерпретувати дані про клімат і погоду стає надзвичайно цінним у контексті змін клімату та природних катастроф.

Особливість цієї практики полягає в її проведенні в умовах війни, коли існують значні виклики та обмеження. Вона підкреслює важливість наукових знань і досліджень, навіть в найскладніших обставинах, і закликає студентів приділяти увагу сучасним екологічним проблемам та бути активними громадянами у вирішенні цих проблем [1, 2, 3, 4, 5].

Таким чином, ця практика відображає важливість і особливість знань у сфері метеорології і кліматології та нагадує про нашу відповідальність перед природою та майбутніми поколіннями.

Список використаних джерел

1. Таранова Н.Б. польова практика з метеорології і кліматології. Навчальні, польові та виробничі практики географічного факультету ТНПУ імені Володимира Гнатюка (методичні матеріали). Тернопіль: Вектор, 2015. С. 16-19.

2. Таранова Н.Б. Особливості проходження польової практики з метеорології і кліматології. Роль і оптимізація практичної підготовки студентів географічного факультету : матеріали навчально-методичного семінару / ТНПУ ім. В. Гнатюка ; редкол.: О. Заставецька, І. Каплун, А. Кузишин. Тернопіль; Дубівці: Вектор, 2016. С. 39-43.

3. Таранова Н.Б. Польова практика з метеорології і кліматології як інструмент підготовки фахівців-географів. Трансформація практичної підготовки в контексті сучасних законодавчих ініціатив: матеріали міжфакультетського навчально-методичного семінару, 23-24 черв. 2018 р. / ред. кол.: А. Кузишин, І. Каплун, Я. Мариняк [та ін.]. Тернопіль; Славське: Вектор, 2018. С. 86-88.

4. Польові практики з геології, геоморфології, загальної гідрології, метеорології і кліматології : методичні рекомендації для студентів географічного факультету / М.Я. Сивий, П.М. Дем'янчук, М.Р. Питуляк, Н.Б. Таранова. Тернопіль: ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2020. С. 47-91.

5. Таранова Н. Б. Особливості проходження практики з метеорології і кліматології для підготовки студентів географічних спеціальностей. Сучасні тенденції та шляхи вдосконалення практичної підготовки : матеріали міжфакультетського навчально-методичного семінару. Тернопіль : Вектор, 2021. С. 68-80.

6. Незабутня польова практика з Метеорології і кліматології!
<https://www.facebook.com/profile.php?id=100009045623122>

ГЕОІНФОРМАЦІЙНІ СИСТЕМИ ЯК ЧИННИК ПІДВИЩЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ СФЕРИ ГОСТИННОСТІ

Владислав Кріль

магістрант II-го курсу спеціальності 242 Туризм

Владислав Мінський

бакалавр I-го курсу спеціальності 014.09 Середня освіта (Інформатика)

Сучасний розвиток ринку послуг сфери гостинності характеризується підвищенням конкуренції, зростанням вимог споживачів та активним впровадженням інформаційних технологій. За цих умов все більш актуальним стає впровадження, удосконалення та просування інформаційних технологій, що матимуть на меті підвищити рівень інформованості потенційних споживачів щодо якості та економічної привабливості послуг, які надаються у сфері гостинності регіону.

У країнах розвинутого туристичного бізнесу практично вся туристична, довідкова і рекламна інформація подана на серверах і сайтах в мережі Інтернет з реалізацією можливостей контекстного та варіантного пошуку, бронювання та купівлі туристичного продукту. Більшість інтернет-порталів розвинених країн мають високий рівень інформаційної актуалізації. Практично всі реально працюючі туристичні сервери і сайти представлені в найбільших міжнародних пошукових серверах Yahoo, Google, Wikimapia [3].

У цьому контексті формування репрезентативних та зручних геоінформаційних систем має пріоритетне значення не тільки для підприємств сфери гостинності та потенційних споживачів послуг, а також для зміцнення іміджу та інвестиційної привабливості регіону загалом.

На сучасному етапі на ринку туристичної та готельно-ресторанної індустрії розроблено та функціонують багато варіантів ГІС. Проте, проведені дослідження показали, що підприємства сфери послуг Закарпатської області не достатньо представлені в системі ГІС як на державному, так і міжнародному рівні, що створює перешкоди для використання наявного потенціалу підприємств сфери гостинності, залучення інвестицій у їх розвиток та формування ефективної системи управління даним видом економічної діяльності у регіоні.[2]

Дані, що знаходяться на геоінформаційних картах містять загальну інформацію про окремі об'єкти розміщення, що надаються самими підприємствами, проте такі дані є обмеженими і не дозволяють здійснювати часткову та комплексну порівняльну оцінку економічної привабливості об'єктів та територій.

У сучасних ГІС з'явилася можливість тривимірного представлення території. Тривимірні моделі об'єктів, що упродовжуються в 3-мірний ландшафт, спроектований на основі цифрових картографічних даних і матеріалів дистанційного зондування, дозволяють провести візуальний аналіз території і допомагають з прийняттям зважених рішень з більшою ефективністю [3].

Сучасні геоінформаційні системи і засновані на них технологічні рішення потрібні не тільки крупним регіонам, містам або підприємствам і відомствам з розкиданими на значній території об'єктами, але і невеликим населеним пунктам, які поки, як правило, слабо залучені в процес геоінформатизації.

ГІС-технології є базовими при складанні туристичних карт на іноземних англійських сайтах. Головна перевага таких карт зосереджена в їх функціональній компактності: на дуже маленькій карті може бути подана величезна кількість інформації, що видається поступово (в залежності від інтересів користувача).

В залежності від мети формування системи, а також кінцевого споживача інформаційного потоку (споживач послуг сфери гостинності, держава або інвестор) визначаються ключові показники та відповідні критерії геоінформаційної системи.

Важливими методичними завданнями побудови ГІС сфери гостинності є розробка варіантів відображення інформації. У контексті нашого дослідження суб'єктами користування ГІС можуть виступати як потенційні споживачі, так і інвестори. Тому, для зручності використання на платформі повинна відображатися інформація у таких вимірах [1]:

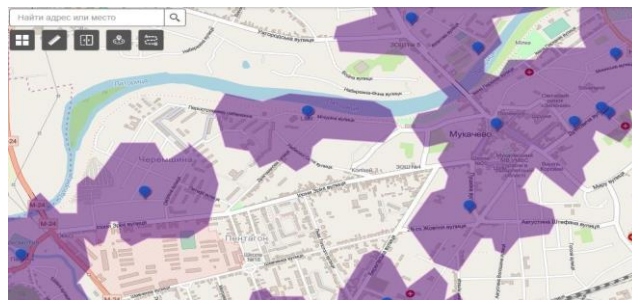
Створення ГІС – складний аналітичний процес, який потребує обробки та аналізування значного обсягу інформаційного матеріалу. Створення геоінформаційної системи на рівні Закарпатської області потребує значного масиву статистичних даних, що наразі є складним. Тому, запропонована методика бенчмаркінгового підходу до визначення економічної привабливості застосована з метою оцінювання сфери гостинності (на прикладі готельних підприємств) міста Мукачева, аби візуально показати методику відображення даних на геоінформаційному порталі. Готельні підприємства обрані з огляду на їх розташування, тобто виходячи з умови, що вони повинні бути розташовані в різних районах міста аби показати можливість вибору залежно від заданих критеріїв оцінки.

Для геопросторового відображення отриманих результатів розроблено геопортал (назва «Заклади розміщення м. Мукачево»), на якому розміщені заклади підприємств розміщення з відповідною інформацією, що дозволяє здійснити пошук, ознайомлення та відбір необхідних даних. При створенні

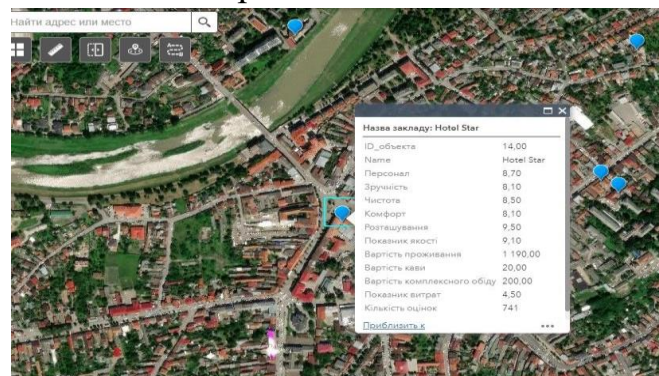
туристичного геопорталу (ТГ) було використано програмні комплекси ArcGIS [4].

Розроблена ГІС дозволяє оперувати наявними даними і відбирати за допомогою певного заданого критерію заклади, які найбільше задовольняють користувача. Так, наприклад, є можливість побудувати 5-хвилинну зону доступності від обраного закладу розміщення, яка включає в себе вулиці та пам'ятки, що знаходяться в межах 5 хвилин пішки. Це дає можливість туристам похилого віку або людям проблемами з пересуванням максимально планувати свій відпочинок (рис.1).

Всі проведені розрахунки відображені у довідці до кожного закладу на карті, яку користувач може переглянути виділивши його (рис. 2).

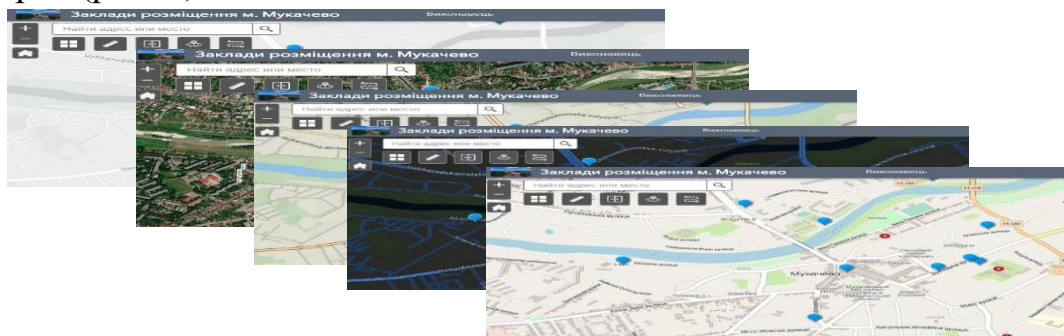

Рис. 1. Результат мережевого аналізу 5-хвилиної пішої доступності від закладів розміщення

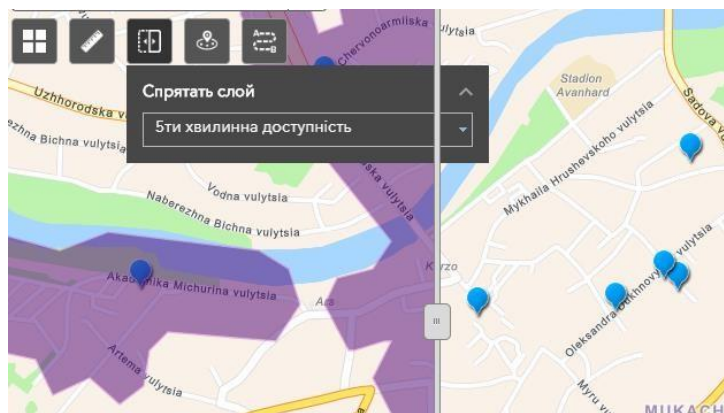
Рис. 2. Довідка про заклад Hotel Star

Для зручнішого індивідуального відображення інформації є можливість базової карти (рис. 3).

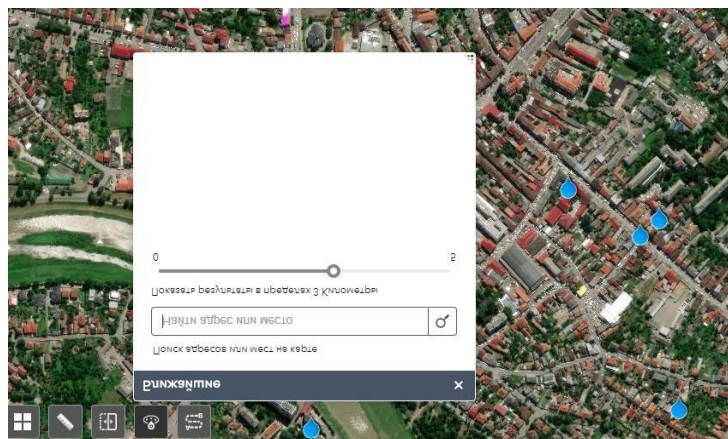
Рис. 3. Базові карти відображення інформації

Для аналізу та відображення лише частини інформації є функція «шторка», яка дозволяє відображати дані лише для певної географічної зони, тобто приховувати певний шар (рис. 4).

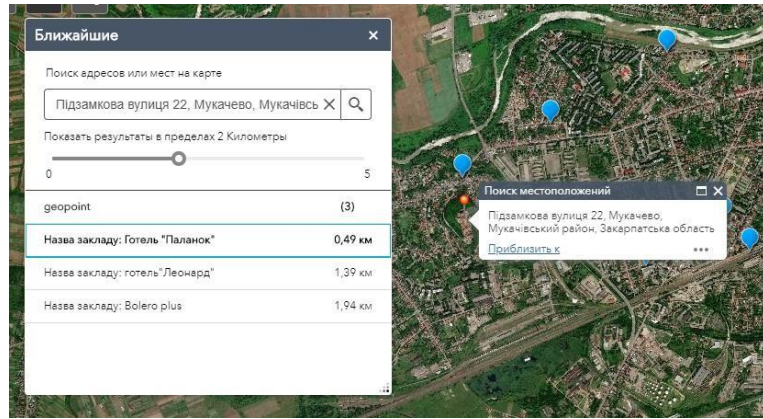
Рис. 4. Функція «шторка»

Для пошуку необхідного закладу є функція «Поряд», яка дозволяє знайти заклад, який знаходиться в 1-5 кілометровій доступності від заданої точки чи заданого об'єкту або використовуючи геолокацію користувача через мобільний додаток (відповідний кілометраж обраний через обмеженість аналізованої території) (рис. 5).

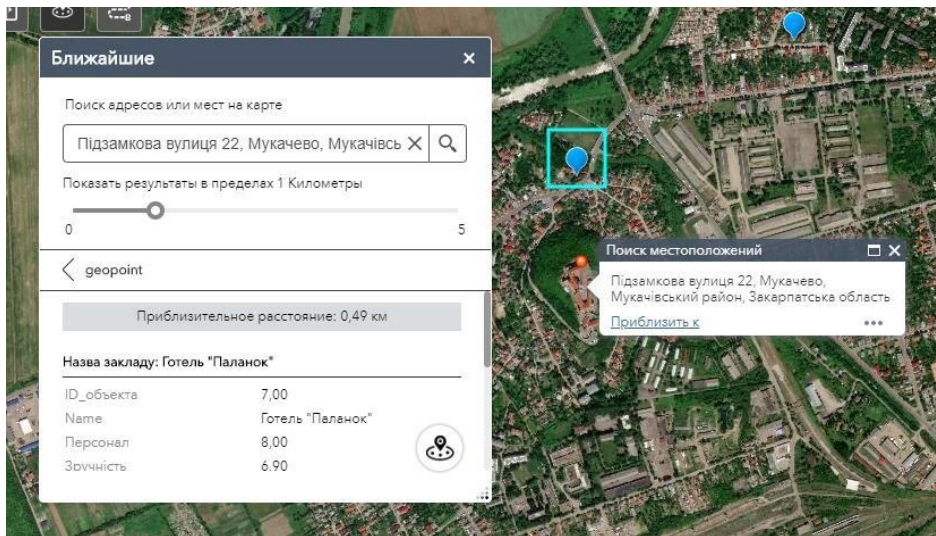

Рис. 5. Функція «Поряд»

Отже, у випадку якщо користувач, а в нашому випадку турист, хоче визначитися з місцем зупинки і подивитися, що розташовано ближче до обраної пам'ятки, він може поставити геомітку на відповідне місце і зорієнтуватися що знаходиться в 1-5 кілометровій доступності звідти і шляхом кліку «витягнути» необхідну інформацію (рис. 6, 7).

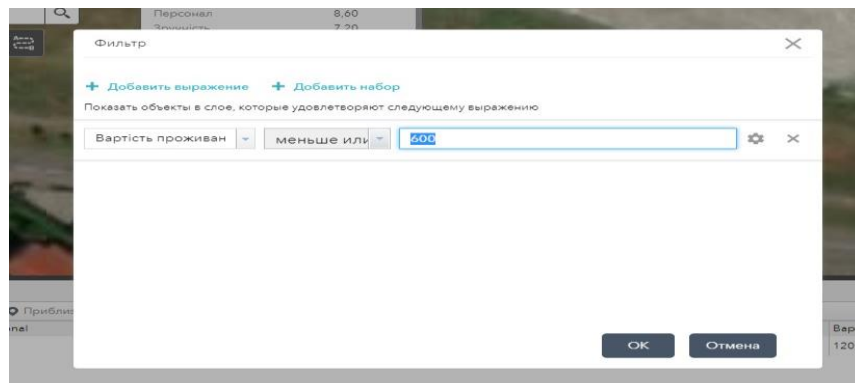

Рис. 6. Двокілометрова доступність від точки «Замкова гора»

Рис. 7. Однокілометрова доступність від точки «Замкова гора»

У розробленому геопорталі є можливість фільтру закладів за всіма наведеними показниками. Так, наприклад, при виборі закладу можна поставити фільтр вартості, що передбачає вивід на екран лише тих закладів, вартість яких дорівнює або менша за 600 грн. Візуально дану операцію представлено на рис. 8. та рис. 9.

Рис. 8. Фільтр вартості закладів

Name	Personal	Удобства	Чистота	Комфорт	Расположен	Интегральн	Вартість_п
Kontinent Hotel	7,10	6,90	7,10	7,00	6,40	7,30	550,00
Фермерский дом "Ранчо у Віктора"	7,60	7,40	7,80	7,40	7,30	8,00	550,00
Готель	8,00	6,90	7,00	6,70	7,50	7,70	570,00

Рис. 9. Заклади вартість яких дорівнює або більше 600 грн.

Інформаційно-довідкова ГІС може стати новітнім бізнес-інструментом, що допоможе отримати нових клієнтів та залучати інвестиції в проблемні зони міста. Вона вирішує завдання інформаційного забезпечення усіх суб'єктів туристичної галузі, а в першу чергу туристів, які планують свій відпочинок.

Список використаних джерел

1. Косенко Ю.Ю. Застосування сучасних геоінформаційних технологій у розвитку екологічного туризму. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Географічні науки. 2018. Вип. 9. С. 233–238.
2. Лепетюк В.Б. Продукти ГІС-технологій для підвищення туристичної привабливості дестинації (на прикладі Чернігівської області). Геодезія, картографія і аерофотознімання. Вип. 92, 2020. С. 55–67.
3. Поплавська І Грод І. Теоретичні аспекти застосування сучасних ГІС // Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації : матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції. Переяслав, 2022. Вип. 83. С. 100-102.
4. Shevchuk S.M., Laslo O.O., Onipko V.V. Geoinformation monitoring of the tourist industry potential of the territory. The 6th International scientific and practical conference «Scientific directions of research in educational activity» (February 14 – 17, 2023) Osaka, Japan. International Science Group. 2023. С. 124–128.

ПРО МІЖСОБИСТІСНУ КОМУНІКАЦІЮ ТА ПСИХОЛОГІЧНУ ПІДТРИМКУ СУБ'ЄКТІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ

Ольга Логвись,
асистент кафедра психології розвитку та консультування,
Надія Раківська,
в.о. начальника відділ у справах молоді
Аліна Кудрова,
методист відділ у справах молоді

Комунікація між учасниками освітнього процесу є важливою при будь-яких формах навчання: очна, дистанційна, змішана. Це сприяє як мінімум здоровому мікроклімату в академічних групах, на факультетах та в університеті загалом. Всі добре відчули значимість комунікації під час епідемії, на початку повномасштабної війни, під час блекаутів. Комунікація тоді розширила своє основне призначення і стала чи не найважливішим чинником організації та реалізації навчально-виховного процесу в університеті.

Щоб з'ясувати, чи достатнім є рівень комунікації між нашими студентами та викладачами, кураторами, адміністрацією і що, власне, потрібно зробити, щоб покращити цей рівень, які є побажання від студентів, відділом у справах молоді ТНПУ регулярно проводиться відповідний моніторинг.

Найпопулярнішими джерелами інформації, згідно з останніми результатами опитування, є спілкування з одногрупниками (41 %), очевидно, що мова йде про роль старост, які активно комунікують через внутрішні чати в соцмережах. Не менш важливими джерелом актуальної інформації є викладачі та куратори академічних груп(17%), соціальні мережі (28 %), мудл (4%), сайт ТНПУ(11%) .

Війна в Україні і тісно пов'язані з ними економічні та соціальні зміни призвели до зростання рівня соціальної напруги, підвищення соціальної тривоги та появи стресу в широких верств населення України, а особливо серед студентської молоді. Для того, щоб краще зрозуміти вплив поточного, тривалого стресу війни на психологічний стан молоді нами було застосовано валідизовану та стандартизовану методику DAAS-21 (україномовний варіант), який дозволяє оцінити рівні депресії, тривоги та стресу [2]. DAAS-21 - це інструмент для оцінки ступеня важкості поведінкових та емоційних проявів (симптомів), які корелюють з депресією, тривожними розладами і стресом. Опитувальник включає 21 питання і є модифікацією широкоформатного опитувальника DASS, що містить 42 питання. Кожне питання опитувальника можна оцінити балами від 0 (не відноситься до мене взагалі, ні) до 3 (є типовим

для мене). Після підрахунку суми балів за різними шкалами, що оцінюють окремо депресію, тривогу та стрес, вони порівнюються зі стандартами, що дозволяє оцінити рівень показників.

Варто зазначити, що шкала депресії тесту DASS-21 аналізує:

- самозневагу,
- пригніченість, похмурість,
- переконаність у тому, що життя не має сенсу чи цінності,
- песимістичний погляд у майбутнє,
- нездатність відчувати насолоду чи задоволення,
- нездатність зацікавитися чимось чи залучитись до чогось,
- безініціативність, повільність.

Шкала тривоги включає в себе питання, що спрямовані на визначення таких її проявів, як:

- тривожність, панічність,
- тремтіння,
- відчуття сухості в роті, утруднення дихання, серцебиття, пітливість долонь,
- занепокоєння щодо можливості втрати контролю та його продуктивності.

Шкала стресу оцінює:

- перезбудження, напругу,
- нездатність розслабитися,
- образливість, легку засмучуваність,
- дратівливість,
- лякливість,
- нервовість, вередливість,
- нетерпимість до затримки чи переривання.

У жовтні психологічною службою ТНПУ було проведено дослідження психоемоційного стану здобувачів за допомогою даної методики.

У дослідженні взяло участь 588 респондентів. анонімне та добровільне. Найактивнішими були студенти першого курсу - 53,2 %, II курс - 23 %, III курс - 13,1 %, магістранти - 5,8%, IV - 4,9 %. Середній вік досліджуваних - 21. Розподіл опитаних по факультетах: факультет іноземних мов - 24 %, факультет педагогіки і психології - 17 %, факультет мистецтв -15,1 %, хіміко-біологічний - 12,1 %, історичний - 10,4 %, фізико-математичний - 8,5 %, географічний - 8 %, філології і журналістики - 2,6 %, факультет фізичного виховання - 2,2 %.

За результатами тестування виявлено, що студентів, які мають нормативні значення тесту DASS-21 лише 36 % від загальної кількості.

Депресія різного ступеня (від легкого до дуже важкого) має місце у 46 % студентів (помірний рівень) до 30 % з ознаками важкого перебігу.

Рівень тривоги - у 46 % - в межах норми, проте у 54 % - високий.

Стресовий стан: в межах норми - 39 %; помірний - 29 %, високий - 32 %.

Таким чином, у складних соціально-економічних умовах військового конфлікту між російською федерацією та Україною має місце широка розповсюдженість депресії, тривоги та стресу серед студентів, що навчаються у закладі вищої освіти на території України, що безпосередньо не є зоною бойових дій. Депресія різного ступеня (від легкого до дуже важкого) спостерігається у 46 % студентів-педагогів, стресовий стан виявлений у 30 % осіб, а тривога - у 54% (і це у міжсесійний період). Серед осіб із депресією, тривогою та стресом максимальна кількість студентів має важкі та помірні прояви зазначених станів.

Список використаних джерел

1. Pinchuk, I., Goto, R., Pimenova, N., Kolodezhny, O., Guerrero, A. P. S., & Skokauskas, N. (2022). Mental health of helpline staff in Ukraine during the 2022 Russian invasion. *Eur Psychiatry*, 65(1), 45. Doi: 10.1192/j.eurpsy.2022.2306
2. <https://www.healthfocuspsychology.com.au/tools/dass-21/>

РОЗВИТОК ФРАНЧАЙЗИНГОВОЇ БІЗНЕС-МОДЕЛІ В УКРАЇНІ

Микола Кучма

магістрант II-го курсу спеціальності 242 Туризм

Владислав Мінський

бакалавр I-го курсу спеціальності 014.09 Середня освіта (Інформатика)

В умовах сьогодення неможливе формування ринку в Україні без збільшення частки малого бізнесу. Інтегруючи малий бізнес у виробничу мережу потужнішої економічної системи, можна сприяти розвитку малого бізнесу, і однією з форм такої інтеграції є франчайзинг. Свідченням успіху франчайзингового бізнесу є компанії, які багато використовують цю стратегію [1].

На сьогоднішній день франчайзинг є вдалою моделлю ведення бізнесу. Він є ефективним інструментом та способом поєднання плюсів малого та великого підприємництва. Франчайзинг – це використання досвіду великих підприємств для розвитку малих. Наразі на ринку України працюють більше 23 тисяч франчайзингових точок. Тобто це вказує на те, що не зважаючи на нестабільну ситуацію в країні за останні роки, розвиток франшизи позитивно впливає на вітчизняний ринок.

Та за останній роки почали з'являтися «фейкові франшизи» через які сповільнюється український ринок франчайзингу. Усього 50% франчайзі виходять в нуль, 20% мають достатній прибуток від своєї діяльності та 30% втрачають свій бізнес.

Серед значної кількості франшиз, які представлені на ринку України, важко вибрати перспективні. За останні роки український франчайзинг розвивається повільно, але стабільно, що підтверджується приростом кількості франчайзингових об'єктів та розширення іноземних та вітчизнах франшиз.

З кожним роком іноземні інвестори стикаються з проблемою українського законодавства. На сьогоднішній день в Україні франчайзинг не регулюється державою, як у інших країнах і регіонах світу. Так, наприклад, у США франчайзинг регулює Федеральна торгова комісія. Нею були прийняті правила регулювання торгівлею та взаємовідносини між франчайзером та франчайзі. На відмінну від США, у Європейському Союзі така діяльність регулюється на державному рівні [9].

Ще одним недоліком франчайзингу в Україні є те, що франчайзер не може розірвати відносини з франчайзі. Адже існує ряд положень, які захищають франчайзі, тому франчайзер не може розірвати контракт. Навіть якщо угода про франшизу досягнута, може бути важко контролювати транзакції, які франчайзі проводить у своєму бізнесі. Багато споживачів розглядають кожен вид франшизи як частину єдиного ланцюжка бізнесу, що

працює під єдиною торговою маркою. Більше того, якщо франчайзі не справляється добре, то це стане поганою репутацією для всієї системи франшизи.

Економічний стабільний розвиток держави в якій знаходиться франшизи запорука гарного бізнесу, але це не про Україну. У нашій державі за останні роки нестабільна політична та економічна ситуація, а прихід пандемії все тільки погіршив. Франчайзери не можуть проаналізувати ринок в Україні та скласти план дій. Через це затримується розвиток франчайзингової діяльності в Україні.

Також, недоліком франчайзингу на території України є недостатність коштів та складність в отриманні кредиту для створення стартового капіталу. Адже кредити для малих підприємств в Україні надаються під значний відсоток.

Звичайно українські франчайзі не мають такого великого досвіду у веденні франчайзингового бізнесу як інші країни. Вони не мають обізнаності у функціонуванні та побудові такої діяльності. Тому вітчизняні франчайзі повинні підвищувати рівень своєї кваліфікації, щоб на український рівень заходило ще більше світових франшиз.

Серед усіх цих недоліків є й позитивні сторони ведення франчайзингової діяльності в Україні. Франчайзинг на сьогоднішній день є ефективним механізмом залучення фінансових та трудових ресурсів для доволі швидкого росту підприємства. Коли така модель бізнесу починає набирати обертів, то приносить додатково фінанси для поширення бізнесу та поступове захоплення ринку або певної ніші.

Також, франчайзинг має великий плюс серед інших видів бізнесу – це швидкість. При купівлі франшизи франчайзі отримує не просто пізнаваний бренд і вже визнаний авторитет, а й методи ведення бізнесу, структуру виробництва, функціонування тощо. Завдяки такій бізнес-моделі ринок України може поповнитися новими світовими брендами у яких українські франчайзі отримають досвід для розвитку та відкриття власного франчайзингового бренду [8].

Завдяки пандемії COVID-19 франчайзинг почав рухатись у іншому напрямку – відбулося виникнення нових тенденцій. Так, наприклад, через закриті кордони та міжнародне авіасполучення внутрішній ринок туризму почав знаходити альтернативні рішення для приваблення клієнтів.

Продовжує зростати попит на франшизи сервісів доставки. Наразі через інтернет споживачі замовляють не тільки їжу, а й будь-які речі зі звичайних магазинів, адже діджиталізація поступово заходить і на ринок франчайзингу. Через пандемію пункти прийому/видачі також почав користуватися попитом у сфері медицини. Зараз багато людей не тільки в Україні, а й у всьому світі користуються такою послугою.

В умовах пандемії багато процесів у сфері франчайзингу почали

автоматизувати та переводити в режим онлайн. Це відбувається майже з усіма послугами, які надає франчайзинговий бізнес. Але через такий потік інформації для споживача в інтернеті є загроза потрапити на сумнівні або низькоякісні проекти – онлайн-навчання, онлайн-медицини, стримінг-фітнес тощо.

Найстійкішою сферою розвитку франчайзингової діяльності є соціальні франшизи. Завдяки кризовому періоду ця сфера підприємництва продовжує розвиватися. Наразі це тренд світового масштабу. Соціальна франшиза ще буде актуальна не один рік. Також зростатиме кількість проектів у ІТ-галузі, виробництвопродуктів харчування та біотехнології [7].

Отже, для того, щоб український ринок франчайзингу продовжував розвиватися потрібно створити для цього всі умови. Почати потрібно із законодавства України щодо франчайзингової діяльності. Уряду потрібно проаналізувати діяльність та закони інших держав світових лідерів у цьому бізнесі. Це потрібно для того, щоб виявити усі позитивні та негативні риси, наприклад, у чинному законодавстві США та спробувати застосувати на вітчизняному ринку.

З появою пандемії на франчайзинговому ринку почали з'являтися нові тенденції для оптимізації процесу. Так, наприклад, стрімкий розвиток доставок як продуктів харчування, готової їжі, так і медикаментів. Також, почали з'являтися спрощені франшизи (наприклад, у ресторані не має посадочних місць, а тільки все на виніс). Така тенденція буде продовжувати зростати з кожним роком.

Список використаних джерел

1. Keup, Peter E. and Keup, Erwin J. Franchise bible: how to buy a franchise or franchise your own business. - US of America: Entrepreneur PRESS, 2018. – 368 p.
2. <http://www.wto.org> /- офіційний сайт Світової організації торгівлі.
3. <http://www.aafd.org/> Офіційний сайт American Association of Franchisees& Dealers.
4. <http://www.efffranchise.com/> Офіційний сайт European Franchise Federation.
5. <http://www.fdf.org.ua/> Офіційний сайт Ukrainian Franchising DevelopmentFederation.
6. <http://www.npmaf.com/content/> Офіційний сайт Міжнародної академії зфранчайзингу.
7. <http://www.frinchisedirect.com/> Офіційний сайт Franchise Direct.
8. <http://www.franchise.org/> Офіційний сайт Міжнародної Асоціації з франчайзингу
9. <http://www.franchise-update.com>. офіційний сайт World Franchise & Business Report.

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ПСИХОЛОГІВ У КОНТЕКСТІ ПСИХОЛОГІЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЙНОЇ ПРАКТИКИ

Руслана Чип,

викладач кафедри психології розвитку та консультування

Галина Гончаровська,

викладач кафедри психології розвитку та консультування

Оксана Кормило,

доцент кафедри психології розвитку та консультування

Проблематика підготовки майбутніх психологів до професійної діяльності представлена в науковій психологічній літературі загальнотеоретичними та прикладними дослідженнями. Аналіз наукових джерел психолого-педагогічної літератури свідчить про багатогранність підходів, спрямованих на вивчення психологічних аспектів підготовки майбутніх фахівців.

У підготовці психологів-практиків важливо робити акцент на прикладному характері одержаних знань, адже специфіка професійної діяльності психолога потребує вміння застосовувати знання на практиці, професійної компетентності і відповідальності. Формування необхідних практичних умінь і навичок забезпечується через організацію практики, яка є найважливішою ланкою в системі підготовки фахівця [3].

З огляду на це, важливою умовою реалізації потенціалу особистості майбутнього фахівця є організація та проведення психологічних практик, в процесі проходження яких студент усвідомлює і реально оцінює рівень підготовки та спроможність працювати у тій чи іншій сфері [3].

Варто акцентувати увагу на потребі підготовки практично орієнтованих психологів, спрямованих не лише на оволодіння глибокими теоретичними знаннями та засвоєння новітніх технологій, але які проявляють бажання і прагнення набуття практичних навичок, їх апробації в процесі психологічної практики.

Психологічна практика є найбільш відповідальним етапом підготовки майбутніх психологів, адже дає можливість студентам перевірити засвоєні теоретичні знання, набуті уміння і навички, реалізуюючи їх у конкретних видах діяльності, а також переконатись у правильному виборі професії.

Психологічна реабілітаційна практика – це процес багатогранний, широкомасштабний і обумовлений специфічними особливостями того чи іншого закладу (бази практики). Тому, при ознайомленні студентів із переліком баз практики та специфікою кожної із них, існує право вибору з метою

повноцінного застосування теоретичних знань в практичній діяльності та використання результатів діагностичного обстеження у наукових роботах. Окрім цього, практика у різних закладах та безпосередній контакт з окремими категоріями дітей, підлітків та дорослих дає можливість студентам перевірити свою особистісну і професійну готовність до роботи з ними. Варто зауважити, що неодноразово трапляються випадки, коли випробування реабілітаційною практикою дає вичерпну відповідь студенту про його здатність і бажання працювати в тій чи іншій сфері професійної діяльності.

Мета реабілітації реалізується завдяки забезпеченню наступних завдань: активізація пізнавальної потреби дітей (розвиток усіх психічних процесів: уява, пам'ять, мислення, сприймання); розвиток мотиваційного компоненту особистості; формування вміння до спроможності відволікатись від власних емоційних переживань і сприйняти емоційний стан іншої людини; розвиток емоційно-вольової регуляції, що проявляється у поведінці; розкриття індивідуальних особистісних та творчих здібностей; розвиток рухової сфери та сенсорних функцій; розширення і уточнення уявлень про навколишнє середовище; корекція мовленнєвого розвитку; навчання самостійності та навичкам самообслуговування [2].

Передбачається, що реалізація плану реабілітації сприятиме налагодженню психологічного контакту дитини з оточуючими, сприятиме її самопізнанню та самовихованню, активізує та стимулює пізнавальну діяльність та забезпечить розвиток емоційно-вольової сфери, дрібної моторики рук, навчання комунікативної та невербальної поведінки, навичок співпраці дитини з однолітками та батьками [1].

Мета психологічної реабілітаційної практики полягає в узагальненні, закріпленні та поглибленні теоретичних знань, передбачає набуття та удосконалення практичних умінь та навичок, необхідних для проведення комплексної психологічної діагностики, корекції, консультування та побудови реабілітаційної програми для обстежуваних; формування готовності майбутніх психологів до здійснення психологічного супроводу, спрямованого на активізацію ресурсів і можливостей дітей з вадами психічного і фізичного розвитку, забезпечення ефективності процесу адаптації в умовах соціально-психологічних реабілітаційних центрів [4].

Відповідно до навчального плану підготовки бакалаврів за ОП «Психологія», Положення про організацію та проведення практик ТНПУ студенти четвертого курсу факультету педагогіки і психології (психолого-педагогічного відділення) проходять психологічну реабілітаційну практику у закладах міста та області під керівництвом методистів кафедри психології розвитку та консультування.

На настановчій конференції студенти ознайомлюються із вимогами щодо проходження практики, видами роботи, передбаченими програмою практики, методичними рекомендаціями; переліком відповідної документації, в якій контролюється відвідування студентів, фіксується виконання та перелік проведених занять, аналіз відвіданих занять. Проводиться інструктаж з техніки безпеки під час проходження практики.

До початку практики студенти отримують консультацію методистів щодо проходження психологічної реабілітаційної практики та оформлення необхідної документації (індивідуальний план практики, щоденник, журнал, зразки протоколів проведеного комплексного діагностичного обстеження, конспекти проведених заходів, проєкт індивідуальної реабілітаційної програми, звіт). Заключним етапом психологічної реабілітаційної практики є проведення підсумкової конференції.

Для проходження психологічної реабілітаційної практики залучаються бази, з якими підписані угоди про проходження практики. Різноманітність і специфіка цих закладів забезпечують повноцінне виконання завдань, передбачених програмою практики. Серед таких закладів: Тернопільський обласний центр соціально-психологічної допомоги «Родина», Тернопільська обласна громадська організація «Центр сприяння дітям з синдромом Дауна «Бєбіко», Комунальний заклад Центр комплексної реабілітації для дітей з інвалідністю «Без обмежень», КНП «ТМДКЛ» Центр медичної реабілітації та паліативної допомоги, Тернопільська спеціальна школа Тернопільської обласної ради. Вибір баз психологічної реабілітаційної практики дає змогу студентам застосувати набуті в процесі навчання уміння і навички, випробувати себе у ролі психолога і перевірити свою готовність до роботи з різними категоріями дітей та підлітків.

Теоретичною складовою підготовки до даного виду практики є вивчення студентами низки дисциплін: «Основи дефектології», «Патопсихологія», «Психологічний супровід дітей з функціональними обмеженнями», «Патопсихологічна діагностика відхилень у розвитку дітей», «Психолого-педагогічне консультування в реабілітаційних центрах». Змістовий матеріал згаданих курсів уможливорює розкриття суті психологічної реабілітації, що полягає у вмінні надати допомогу учасникам навчально-виховного процесу, які перебувають у кризовій ситуації, перенесли психічні травми, стреси, важкі хвороби з метою адаптації до нових умов життя. Під реабілітацією розуміється системний, цілеспрямований процес їх повернення, включення, реінтеграції у суспільство (сім'ю, школу, клас, колектив), який сприяє повноцінному функціонуванню соціального суб'єкта.

Проходження психологічної реабілітаційної практики передбачає виконання таких завдань: дослідження загальних показників психічного розвитку (діагностика рівня розвитку уваги, сенсорно-моторної сфери, наочно-дійового мислення у дошкільнят; діагностика уваги, темпу сенсорно-моторних реакцій і стану працездатності у дітей шкільного віку; дослідження пам'яті, вербального та невербального інтелекту); вивчення інтегративних показників розвитку особистості обстежуваного (спрямованість особистості, рівень домагань, особливості емоційно-вольової сфери); аналіз показників соціально-психологічної інтеграції у суспільстві (ставлення до колективу; ставлення до різних видів діяльності; діагностика комунікативних здібностей; оцінка стосунків в сім'ї); аналіз та інтерпретація отриманих даних, визначення видів психологічної допомоги та розробка індивідуальної реабілітаційної програми.

Таким чином, у процесі проходження психологічної реабілітаційної практики студенти усвідомлюють, що професійне самовизначення – це не лише вибір конкретної професії, але часто і вибір усього життя. Отож, обираючи професію, юнаки і дівчата вибирають дещо важливіше – те, що дана професія дає їм для повнішого відчуття сенсу свого життя, внаслідок чого у них формується своєрідна внутрішня позиція.

Список використаних джерел

1. Гончаровська Г.Ф., Кормило О.М., Чіп Р.С. Особливості психологічної підтримки батьків та дітей з особливими освітніми потребами в процесі реабілітації. Інклюзивна освіта: ідея, стратегія, результат: матеріали II Всеукраїнської міждисциплінарної наук.-практ. конференції з міжнародною участю (м. Тернопіль, 20 жовтня 2022 р.) Тернопіль, 2022. С. 47 – 50.
2. Рібцун Ю. В. Корекційно-розвиткова складова у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами. Освіта осіб з особливими потребами: виклики сьогодення : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 21 черв. 2018 р. Київ : ТОВ «Задруга», 2018. С. 83–87
3. Система практик у професійній підготовці психологів. Навчально-методичний посібник. Вид. 2-ге, випр. і доп. /за заг. ред. Г.К. Радчук. Тернопіль: ТНПУ, 2019. 417с.
4. Чіп Р.С., Кормило О.М., Гончаровська Г.Ф. Практична підготовка майбутніх психологів у процесі психологічної реабілітаційної практики.
5. Теоретичні та практичні аспекти підготовки психологів у закладах вищої освіти : матеріали II Міжнародного науково-практичного вебінару (м. Київ, 24 лютого 2022 р.), Київ, 2022. С. 88 – 90.

ЗАСТОСУВАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОЇ ІНДУСТРІЇ У ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД

*Володимир Мотика,
магістрант II-го курсу спеціальності 242 Туризм
Владислав Мінський,
бакалавр I-го курсу спеціальності 014.09 Середня освіта (Інформатика)*

Війна має великий вплив на індустрію туризму, проте з розвитком технологій і новими тенденціями з'являється багато можливостей для розвитку індустрії туризму в післявоєнний період. І цифрова трансформація є одним із трендів, який можна застосувати для розвитку туристичної галузі у післявоєнний період. Індустрія туризму може використовувати цифрові технології для покращення туристичного досвіду, оптимізації діяльності та просування регіону серед глобальної аудиторії [4].

Цифрова трансформація може включати використання мобільних додатків для туристичних послуг, віртуальну реальність для віддалених напрямків і платформ онлайн-бронювання, які пропонують зручність і легкість для туристів. Використовуючи цифрові технології, індустрія туризму може залучити більше технічно підкованих туристів, а також підвищити операційну і економічну ефективність [1].

Віртуальна реальність (VR) – це інноваційна технологія, яка може бути застосована для розвитку індустрії туризму в післявоєнний період. VR може дозволити туристам відчувати місце призначення більш захоплюючим способом, без необхідності фізичної подорожі. Це може бути особливо корисним для напрямків, які сильно постраждали від війни або наразі небезпечні для відвідування. VR може запропонувати туристам унікальний інтерактивний досвід, який може продемонструвати красу та культурну спадщину регіону. Це може залучити більше туристів і збільшити впізнаваність регіону в глобальному масштабі.

Доповнена реальність (AR) — це одна технологія, яку можна застосувати для розвитку туристичної галузі після війни. AR може покращити туристичний досвід, додавши цифрову інформацію та віртуальні об'єкти до реального середовища. AR можна використовувати для створення інтерактивних путівників, які надають туристам інформацію про історію та культуру регіону. Це може підвищити освітню цінність туристичного досвіду, а також забезпечить більш привабливий і захоплюючий досвід для туристів.

Мобільні додатки також можна використовувати для розвитку туристичної галузі після війни. Мобільні додатки можуть надати туристам

широкий спектр послуг, включаючи системи бронювання та оплати, місцевих гідів та туристичну інформацію. Мобільні програми можна налаштувати, щоб надати туристам персоналізований досвід, який відповідає їхнім індивідуальним потребам і вподобанням. Це може підвищити зручність і легкість туристичного досвіду, а також забезпечить платформу для просування регіону серед глобальної аудиторії [5].

Маркетинг у соціальних мережах можна використовувати для розвитку індустрії туризму після війни. Платформи соціальних медіа можуть забезпечити рентабельний і ефективний спосіб охоплення глобальної аудиторії та реклами регіону серед потенційних туристів. Маркетинг у соціальних мережах може передбачати використання візуального контенту, наприклад фотографій і відео, для демонстрації краси та культурної спадщини регіону. Це також можливо використовувати, коли популярні впливові особи соціальних мереж рекламують регіон своїм підписникам.

Сучасний цифровий туризм слід розуміти як концепцію, що базується на постійному і систематичному застосуванні цифрових технологій у створенні додаткової цінності туристичного досвіду для користувачів. Впровадження цифрових технологій в післявоєнному відновленні індустрії туризму повинно дозволити не тільки спростити та пришвидшити окремі туристичні процеси та процедури, а і підвищити конкурентоспроможність галузі, забезпечити сталий її розвиток та інтеграцію до післявоєнного життя суспільства та економіки [8].

Одним із важливих завдань для швидкого післявоєнного відновлення й розвитку внутрішнього та в'їзного туризму є створення умов для формування туристичної екосистеми, яка має об'єднати всіх учасників ринку на онлайн-платформі для формування кращого клієнтського досвіду, інтегрованої із зовнішніми джерелами даних і соціальними платформами. На базі платформи можуть бути розроблені різні блоки, сервіси, мобільні програми, в яких будуть реалізовані функції щодо просування туристичного продукту України.

До «найважливіших» цифрових рішень доцільно буде віднести наступні:

- створення туристичного маркетплейсу та централізація зусиль щодо просування комплексного туристичного продукту України;
- впровадження та розвиток мультимовних сервісів допомоги туристам, включаючи інформаційні сервіси, сервіси навігації та самообслуговування, з метою підвищення доступності, якості та привабливості туристичних послуг, зростання ефективності використання цифрових туристичних ресурсів;
- розробка і реалізація цифрової туристичної карти гостя та аналогічного мобільного додатка в різних локаціях та на різних територіях

України (аналог міжнародних карт і додатків для мобільних пристроїв, що дозволяють туристу переміщатися різними видами транспорту, дізнаватися про культурні заходи та події);

- створення та розвиток сервісів доповненої реальності для навігації по містах і об'єктах показу та демонстрації (виставковим центрам, художнім галереям, музеям тощо) для підвищення привабливості туристичних об'єктів та ефективності використання вітчизняних туристичних ресурсів [7].

Слід також зазначити, що у туристичній індустрії Великі дані (Big Data) є однією з найважливіших концепцій, яку потрібно застосовувати у післявоєнний час, оскільки більшість інших індустрій уже використовують їх і отримують плоди. Використання BD дає можливість приймати більш обґрунтовані рішення, дізнаватися більше про клієнтів і конкурентів, покращувати клієнтський досвід і збільшувати дохід. Один з головних способів, за допомогою яких BD впливають на доходи в індустрії туризму, полягає в тому, що вони дозволяють підприємствам визначати, що саме привертає туристів до конкретного місця або виду відпочинку, і відповідно підлаштовувати свої пропозиції [2].

Таким чином, вплив цифровізації позначається на зростанні конкуренції в туризмі, прискоренні глобалізації, зміні споживчої поведінки туристів. Також у контексті відбудови сфери туризму в Україні варто опиратись на досвід інших країн, які ефективно відбудували індустрію туризму після кризових ситуацій, в тому числі війн.

Список використаних джерел

1. Артеменко О.І., Пасічник В.В., Єгорова В.В. Інформаційні технології в галузі туризму. Аналіз застосувань та результатів досліджень. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Інформаційні системи та мережі. 2015. № 814. С. 3–22.

2. Баженова С., Пологовська Ю., Бикова М. Реалії розвитку туризму в Україні на сучасному етапі. Наукові перспективи. 2022. № 5(23). С. 168–180.

3. Грод І., Поплавська І. Теоретичні аспекти застосування сучасних ГІС // Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації : матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції. Переяслав, 2022. Вип. 83. С. 100-102.

4. Матеріали робочої групи «Відновлення та розбудова інфраструктури». URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/nacionalna-rada-z-vidnovlennya-ukrayini-vid-naslidkiv-vijni>.

5. Моца А., Шевчук С., Серода Н. Перспективи післявоєнного відновлення сфери туризму в Україні. Економіка та суспільство. 2022. No 41. DOI:<https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-41-3>.
6. Носирєв О., Деділова Т., Токар І. Розвиток туризму та індустрії гостинності в стратегії постконфліктного відновлення економіки України. Соціально-економічні проблеми і держава. 2022. Вип. 1 (26). С. 55–68.
7. Помаза-Пономаренко А.Л. Розвиток туризму в Україні у воєнний та післявоєнний періоди. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія : Публічне управління та адміністрування. 2022. Том 33 (72). No 5. DOI: <https://doi.org/10.32782/TNU-2663-6468/2022.5/02>
8. Khatri I. Information Technology in Tourism & Hospitality Industry: A Review of Ten Years' Publications. Journal of Tourism & Hospitality Education 2019. No 9. P. 74–87.
9. Tsviliy S., Vasylychev D., Gurova D. Innovative potential of the tourist territory in the strategy of sustainable development of the domestic region. Trends, prospect and challenges of sustainable tourism development: monograph. Lviv: Lviv trade and economic association. university, 2020. P 51–66.

СЕЗОННА ПОЛЬОВА ПРАКТИКА В УМОВАХ ВІЙНИ: ДОСВІД І ОСОБЛИВОСТІ ПРОХОДЖЕННЯ СТУДЕНТАМИ-ГЕОГРАФАМИ ТНПУ ІМ. В. ГНАТЮКА

*Наталія Таранова,
доцент кафедри географії та методики її навчання*

Сезонна польова практика є важливим і необхідним етапом у підготовці студентів географічного факультету. Вона проводиться на другому курсі, коли студенти вже мають певний багаж знань, отриманих на першому курсі, що стосуються метеорології, геоморфології, гідрології, ботаніки та зоології. Ці знання виявляються надзвичайно корисними для подальшого вивчення та розуміння природних процесів і явищ.

Польова практика відіграє важливу роль у формуванні практичних навичок студентів та надає можливість застосовувати теоретичні знання у реальних умовах. У ході практики студенти мають можливість познайомитися з природними процесами та явищами, спостерігати за змінами в природі протягом різних сезонів [1, 2, 3].

Ця стаття розглядає основні аспекти сезонної польової практики студентів географічного факультету ТНПУ, її мету та завдання, а також специфіку проведення практики в умовах, коли війна ставить свої виклики та обмеження. У цій статті будуть розглянуті практичні аспекти організації польових досліджень, спостережень та аналізу природних процесів.

Сезонна польова практика дає можливість для студентів розширити свої знання, отримати практичний досвід та набути нові навички в галузі географії. Необхідною умовою для успішного проходження практики є відповідальність, допитливість і готовність до вивчення природних явищ у реальних умовах, навіть у складних і нестабільних часах.

Умови війни ускладнили проведення сезонної польової практики та вимагали коригування її мети та завдань. У таких надзвичайних обставинах, коли доступ до ресурсів та зв'язку є обмеженим, цілі практики були переглянуті з метою забезпечення безпеки студентів та відповідного виконання завдань.

Нова мета сезонної польової практики під час війни включає наступне:

- проведення основних спостережень за природою в умовах обмежених ресурсів та відсутності доступу до метеорологічних приладів та інтернету;
- забезпечення безпеки студентів під час проведення польових досліджень; - оцінка та документування впливу воєнного стану на природні процеси і явища, такі як зміни в метеорологічних умовах, водних ресурсах, геоморфології тощо [1, 2, 3].

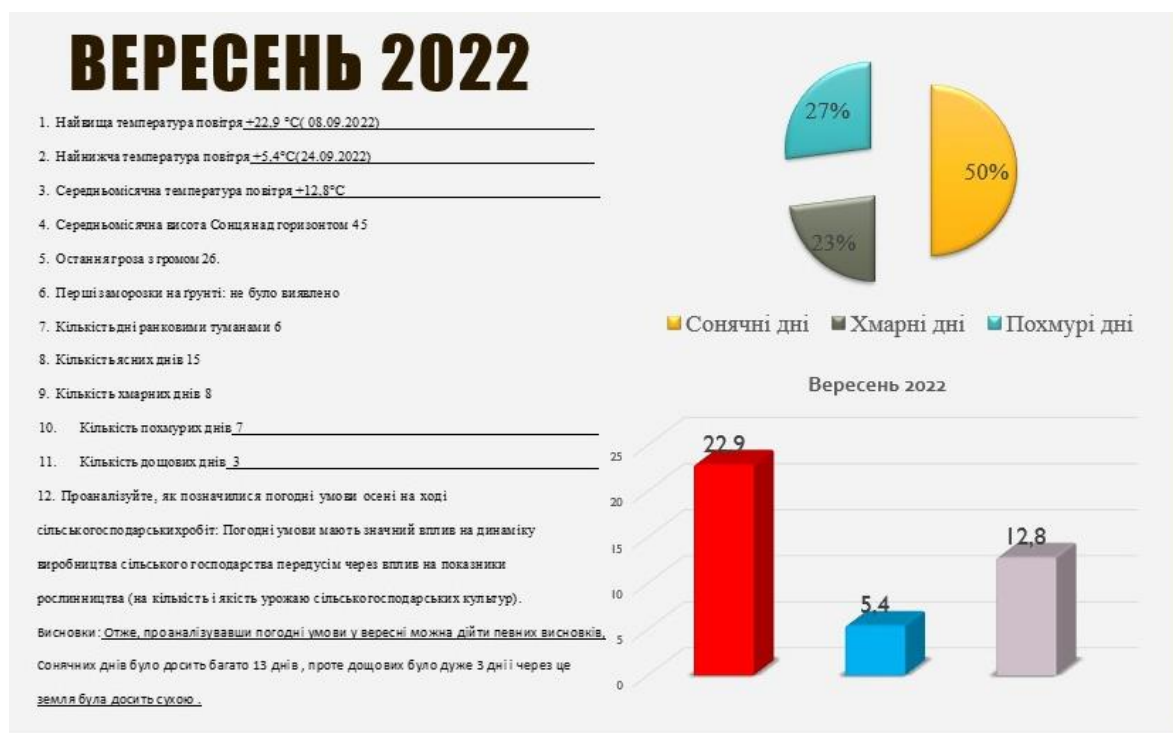
Керівником практики та студентами були розглянуті нові умови і ресурси, які доступні під час війни та розроблено план практики, який враховував ці обмеження та дозволяв досягнути поставлених завдань у безпечних умовах. Важливо було визначити основні показники і параметри, які можна спостерігати та документувати вручну без спеціальних приладів.

Збереження безпеки студентів є пріоритетом у таких умовах, тому необхідно дотримуватись всіх рекомендацій і правил техніки безпеки під час проведення польових досліджень під час війни.

Проведення осінньої та зимової польової практики проходило за місцем проживання студентів, що на нашу думку було розумним та ефективним підходом в умовах обмежень та війни. Цей метод дозволив студентам виконувати спостереження та дослідження, не виїжджати за межі свого населеного пункту та зменшити ризики, які пов'язані з переміщенням в нестабільному середовищі.

У такому контексті студенти мали можливість вивчати та документувати зміни в природних процесах у своєму регіоні, зосереджуючись на об'єктах, доступних для них. Наприклад, вони могли ретельно спостерігати за флорою і фауною свого населеного пункту, фіксувати метеорологічні показники, а також спостерігати за річками, озерами, лісами і т.д.

Цей підхід дозволив студентам отримати цінний досвід польових досліджень, докласти зусилля для збереження довкілля власного регіону та сприяти розвитку екологічної свідомості.

Рис. 1. Скріни з презентації студентки Кусяк Марти с. Біла Тернопільського району Тернопільської області за вересень 2022 року

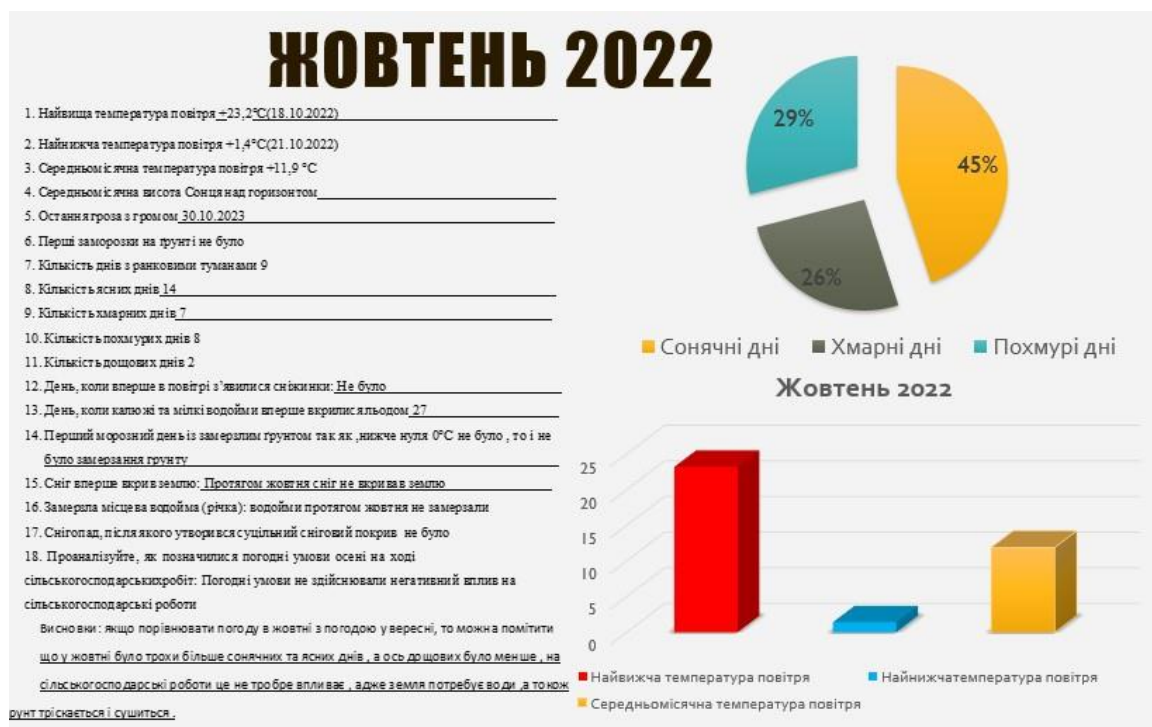
Керівником практики систематично надавалася підтримка та рекомендації щодо спостережень та документації результатів [1, 2, 3].

Цей підхід може стати корисним у складних обставинах та відобразити важливість збереження природи та наукових досліджень, навіть у військових умовах.

Під час проходження осінньої практики 2022 року студенти географічного факультету провели різноманітні спостереження і здійснили дослідження у наступних категоріях:

1. Метеорологічні спостереження: студенти ретельно фіксували метеорологічні показники протягом осені 2022 року.

Це включало в себе вимірювання температури повітря, вологості, атмосферного тиску, напрямку та швидкості вітру, а також спостереження за опадами та хмарністю. Результати цих спостережень допомагали краще зрозуміти динаміку погодних умов восени та їх вплив на природу та людей.

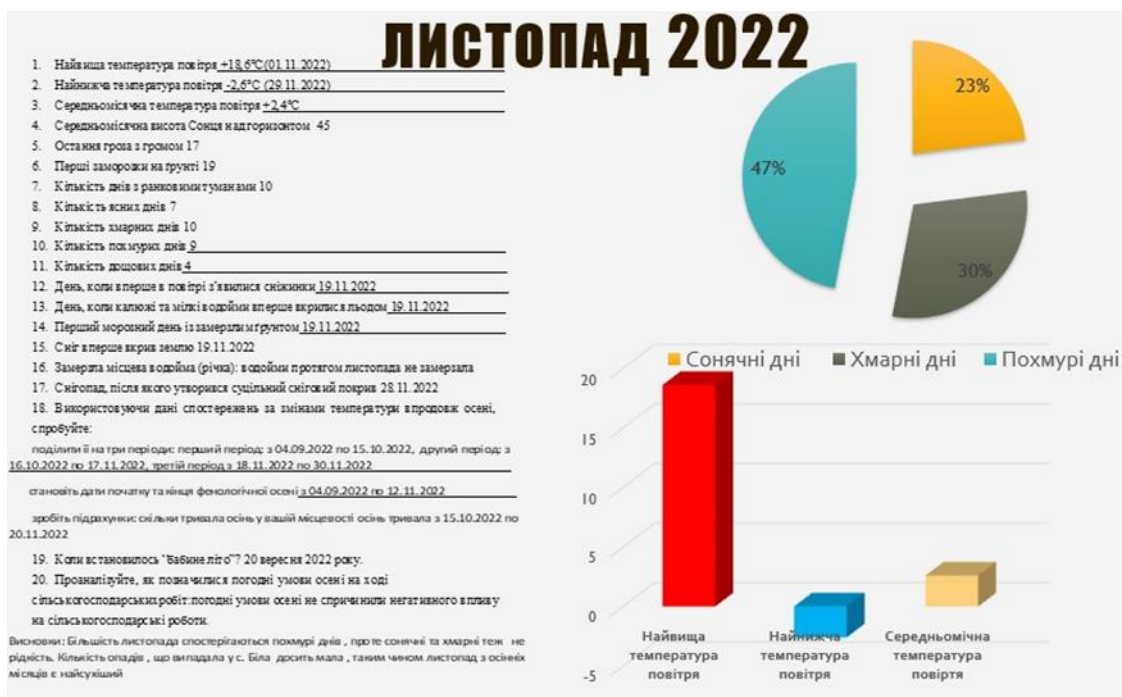
Рис. 2. Скріни з презентації студентки Кусяк Марти с. Біла Тернопільського району Тернопільської області за жовтень 2022 року

2. Геоморфологічні спостереження: студенти досліджували ландшафти та зміни в рельєфі восени 2022 року. Вони спостерігали за процесами ерозії та вивітрювання, досліджували особливості ландшафту свого регіону.

3. Гідрологічні спостереження: спостереження за гідрологічними процесами включали в себе вимірювання рівня води в річках та озерах, аналіз температурного режиму поверхневих та підземних вод, а також вивчення

процесів замерзання та скресання водойм. Ці дані важливі для вивчення гідрологічних змін під час осіннього періоду.

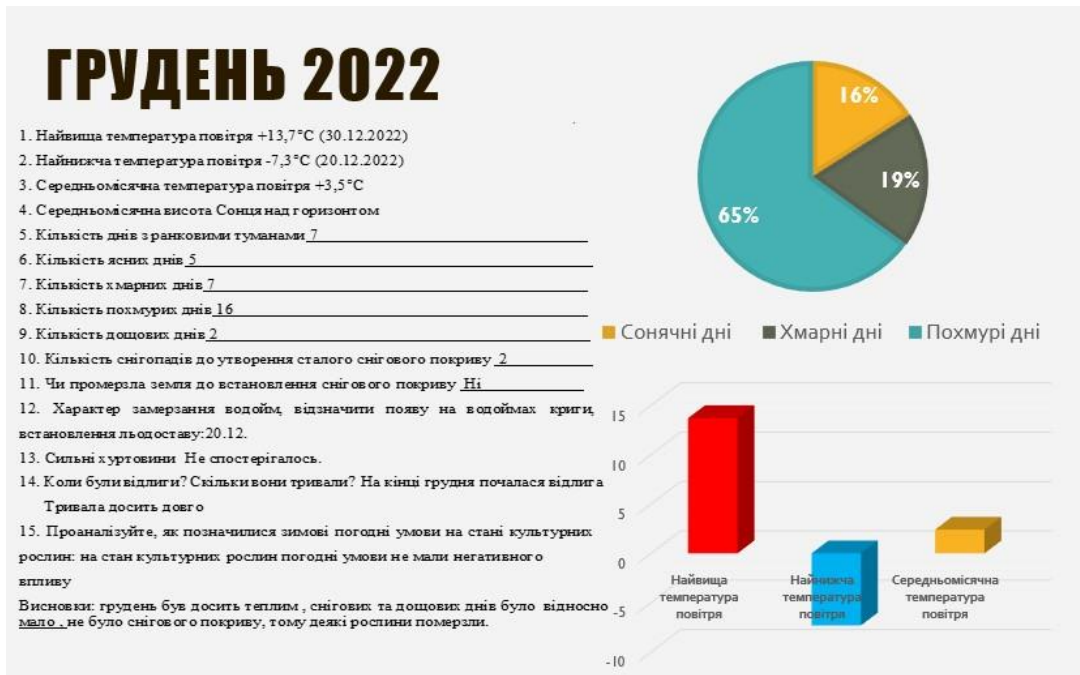
Рис. 3. Скрині з презентації студентки Кусяк Марти с. Біла Тернопільського району Тернопільської області за листопад 2022 року

4. Фенологічні спостереження: студенти фіксували дати та особливості сезонних явищ у рослинному та тваринному світі восени 2022 року. Вони відзначали моменти опадання листя, цвітіння пізніх рослин, міграцію птахів та інші фенологічні події.

Загальною метою цих спостережень було краще зрозуміти осінні зміни у природі та їх впливу на навколишнє середовище. Результати спостережень усіх цих категорій надають цінний матеріал для подальших досліджень та вивчення природних процесів.

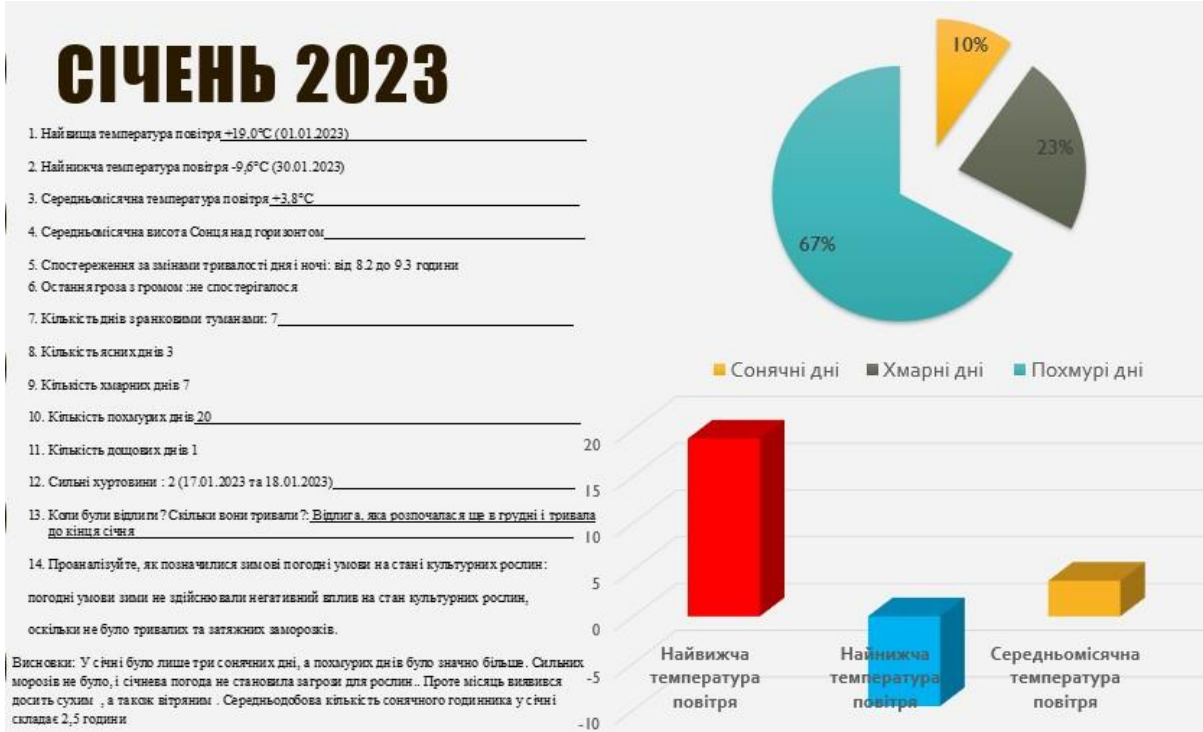
Результати спостережень під час зимової практики дали можливість отримати цінні дані про природні процеси, що відбуваються в зимовий період. Ось деякі загальні висновки, які можна зробити на основі зимових спостережень:

1. Тваринний світ взимку: спостереження за тваринами взимку вказують на різні стратегії виживання. Деякі види мігрують, інші використовують запаси їжі, а деякі впадають у сплячку. Вивчення цих адаптацій допомагає зрозуміти, як тварини пристосовуються до зимових умов.

Рис. 4. Скріни з презентації студентки Кусяк Марти с. Біла Тернопільського району Тернопільської області за грудень 2022 року

2. Рослинний світ взимку: деякі рослини залишають своє листя або шишки взимку, зберігаючи їх для весни, тоді як інші рослини можуть бути сплячими. Ці адаптації рослин відіграють важливу роль у збереженні енергії та життєздатності рослин під час холодного сезону.

Рис. 5. Скріни з презентації студентки Кусяк Марти с. Біла Тернопільського району Тернопільської області за січень 2023 року

3. Погодні умови: зимові спостереження погодних умов включали в себе вимірювання температури повітря, кількості снігу, вітру та ожеледі. Вони допомагали зрозуміти характер зимових явищ та їх вплив на навколишнє середовище та людей.

Рис. 6. Скріншот з презентації студентки Кусяк Марти с. Біла Тернопільського району Тернопільської області за лютий 2023 року

Зимові спостереження дали можливість вивчати унікальні явища та процеси, які відбуваються в природі в цей холодний період. Ці дані корисні для подальших досліджень та для розуміння взаємозв'язків між природою, погодою та сезонними змінами.

Результати спостережень під час весняної практики дали можливість спостерігати відновлення природи після зимового періоду та перші ознаки весняної активності у рослинному і тваринному світі. Ось деякі загальні висновки, які можна зробити на основі весняних спостережень:

1. Розквіт рослин: весна вражає своєю красою завдяки розквіту рослин. Спостереження за цим процесом допомагає вивчити адаптації рослин до змін у погоді та свідчить про початок нового вегетаційного періоду.
2. Птахи та гнізда: весна відома поверненням птахів з їхніх зимових місць перебування та гніздуванням [1, 2, 3].
3. Спостереження за їхньою поведінкою та процесом будівництва гнізд допомагають зрозуміти роль птахів у розповсюдженні та збереженні видів.

Рис. 7. Географи СОГ-21 і Г-21: спільні дослідження

4. Зміни в тваринному світі: весна активізувала тваринний світ і спостереження за змінами у поведінці та активності тварин до змінюючих умов [1, 2, 3].

Рис. 8. Пригадуємо, як працювати з метеорологічними приладами

Ці спостереження розкривають аспекти вивчення взаємодії між різними видами та впливи на біорізноманіття [1, 2, 3].

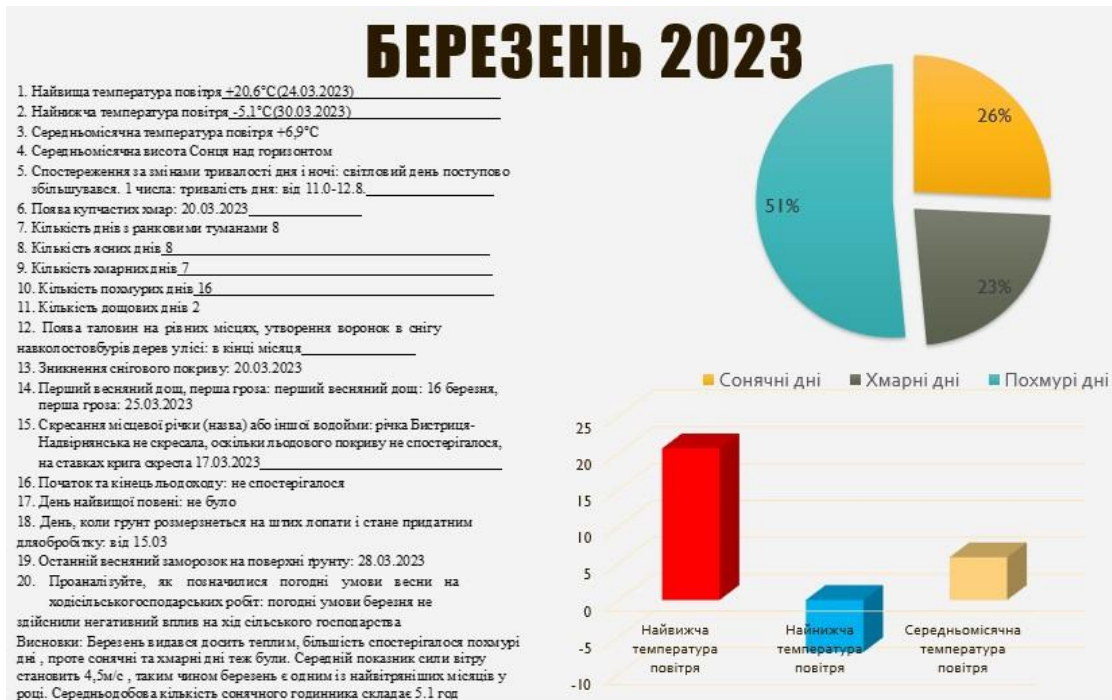
Рис. 9. Все фіксуємо у щоденники

Рис. 10. Вчимося бути уважними до всього живого

Зміни в погодніх показниках навесні відображають перехід від зими до весни і характеризуються певними змінами. Ось деякі з найтипівіших змін у погоді весною:

1. Підвищення температури: однією з найпомітніших змін весною є підвищення температури повітря. Дні стають теплішими, а ночі не такими холодними.

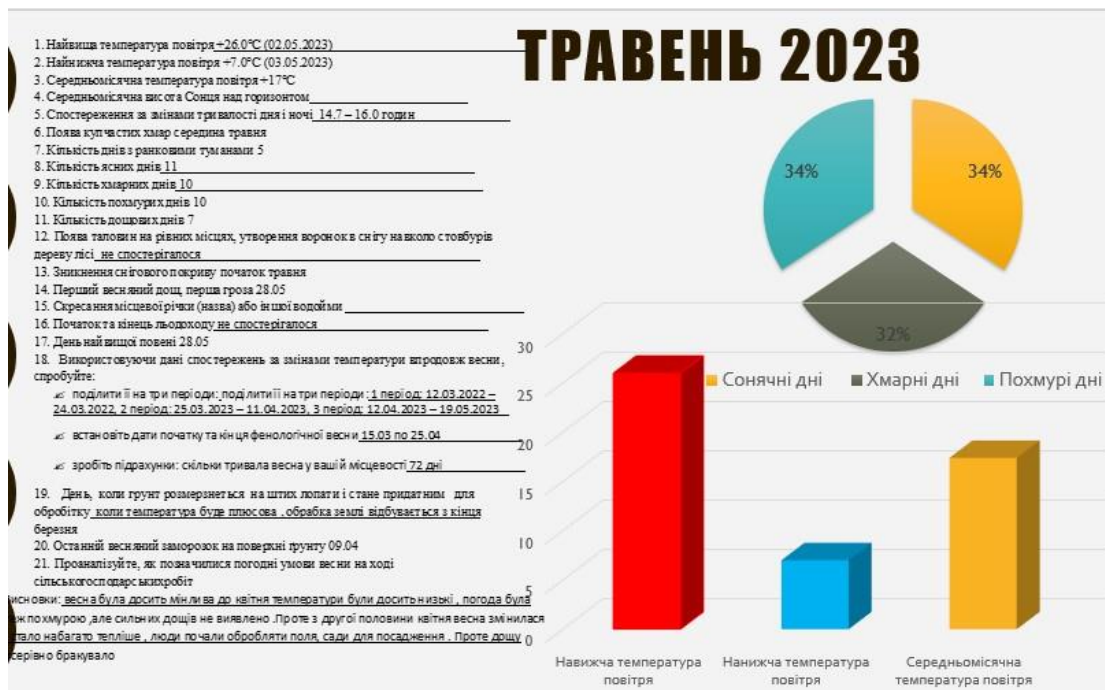

Рис. 11. Скріни з презентації студентки Кусяк Марти с. Біла Тернопільського району Тернопільської області за березень 2023 року

2. Збільшення кількості сонячних днів: весна характеризується збільшенням кількості сонячних днів. Сонце поступово збільшує свою висоту, що сприяє підвищенню температури та сприятливим умовам для рослинного росту.

Рис. 12. Скріни з презентації студентки Кусяк Марти с. Біла Тернопільського району Тернопільської області за квітень 2023 року

Рис. 13. Скріни з презентації студентки Кусяк Марти с. Біла Тернопільського району Тернопільської області за травень 2023 року

Ці зміни в погодних умовах навесні відіграють важливу роль у відновленні природи після зимового періоду та активізації природних процесів, таких як розквіт рослин та міграція тварин.

Проведення сезонних спостережень в період війни, з вересня 2022 по травень 2023 року, було надзвичайно важливою та цінною діяльністю, яка внесла свій внесок в розуміння впливу природи та погодних умов на наше суспільство, навіть в умовах воєнного стану.

Виявлено, що природа не зупиняється, навіть в умовах війни. Це свідчить про важливість тривалого моніторингу та спостережень за погодними умовами та природними явищами, незалежно від обставин. Важливі відомості були зібрані про температурні коливання та кількість опадів протягом року, а також їхній вплив на сільське господарство та водні ресурси.

Умови воєнного часу також підкреслили важливість погодних прогнозів і попередження стихійних лих, що можуть виникнути внаслідок небезпечних погодних умов. Відомості та навички, набуті під час цієї практики, можуть бути корисними для забезпечення безпеки та підготовки до можливих надзвичайних ситуацій в умовах війни.

Загалом, проведені спостереження під час війни надали нам цінні відомості та практичні навички, які можуть виявитися дуже корисними у майбутньому для збереження природи, планування господарської діяльності та забезпечення безпеки суспільства в умовах змін клімату та надзвичайних ситуацій.

Рис. 13. Пам'ятне фото на факультеті

Весняні спостереження допомагають краще зрозуміти природу, її цикли та впливи людини на природне середовище. Вони є важливим джерелом даних для наукових досліджень та природознавчої освіти.

Рис. 14. Спільні дослідження групи географів СОГ-21 і Г-21

Під час заключного періоду проходження практики, а саме 6 червня 2023 року студенти груп СОГ-21 та Г-21 географічного факультету ТНПУ імені Володимира Гнатюка мали виняткову можливість взяти участь у захоплюючій екскурсії в Тернопільському обласному центрі з гідрометеорології.

Рис. 15. Спільне фото доц. Наталії Таранової та географів СОГ-21 і Г-21

Ця подія відбулася в рамках польової практики з «Сезонних спостережень в природі», де студенти не лише поглибили свої знання, а й дізнавалися про особливості проведення спостережень та передбачення погоди в умовах війни.

Рис. 16. Спільне фото доц. Наталії Таранової та географів СОГ-21 і Г-21 [4]

Ми щиро дякуємо начальнику АМСЦ м. Тернополя Володимирі Кучерці, за незабутню та надзвичайно цікаву екскурсію. Його вміння пояснювати складні природні процеси та глибокі знання в області гідрометеорології залишили незабутні враження.

Також ми вдячні всьому колективу Тернопільського обласного центру з гідрометеорології за їхню гостинність та готовність поділитися своїми знаннями та досвідом. Умови проведення спостережень та прогнозування погоди в умовах воєнного часу надзвичайно важливі для нашої країни, і ця екскурсія надала нам унікальну можливість ознайомитися з цими аспектами [4].

Подібні навчальні заходи допомагають студентам отримувати практичні навички та збагачувати свій науковий досвід.

Рис. 17. На екскурсії в Тернопільському обласному центрі з гідрометеорології [4]

Цілком зрозуміло, що важка робота та наполегливість, яку ми проявили під час проведення спостережень в умовах війни, свідчать про нашу сильну волю та віру у перемогу. Україна вже продемонструвала свою незламність і відданість в боротьбі за свободу та незалежність. Тому наша робота над спостереженнями, незважаючи на важкі обставини, додала цінних відомостей та навичок до загального набутку суспільства.

У вільній Україні нам буде набагато легше проводити спостереження та допомагати в збереженні природи, розвитку сільського господарства та забезпеченні безпеки населення. Наш досвід та вміння стануть важливим внеском у майбутньому для України.

Список використаних джерел

1. Гулик С.В. Польові практики з ґрунтознавства, топографії, сезонних спостережень: методична розробка для студентів географічного факультету ОП "Бакалавр" / С. В. Гулик, М. В. Потокій, Н. Б. Таранова. Тернопіль: ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2020. С. 21-30.

2. Таранова Н.Б. Навчально-польова практика з сезонних спостережень. Навчальні, польові та виробничі практики географічного факультету ТНПУ імені Володимира Гнатюка (методичні матеріали). Тернопіль: Вектор, 2015. С. 27-29.

3. Таранова Н.Б. Особливості проходження практики з сезонних спостережень в природі для підготовки студентів географічних спеціальностей. Сучасні тенденції та шляхи вдосконалення практичної підготовки: матеріали міжфакультетського навчально-методичного семінару. Тернопіль: Вектор, 2021. С. 91-103.

4. Студенти географічного факультету ТНПУ побували в Тернопільському обласному центрі з гідрометеорології. URL: <https://tnpu.edu.ua/news/8730/>

**АКТУАЛІЗАЦІЯ ПРОБЛЕМИ ЗРАДИ В УМОВАХ ВОЄННИХ ДІЙ:
КОНЦЕПТУАЛЬНИЙ АСПЕКТ
(НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ СЕРГІЯ ЖАДАНА «ІНТЕРНАТ»)**

*Юліана Нестерович,
аспірантка кафедри української мови та славістики*

Проблема зради актуалізується в багатьох площинах і, попри виразно негативну маркованість, є складним багатоаспектним явищем, яке знаходить своє відображення в концептуальній картині світу. Л. Ясногурська називає концепт зрада *«поліфункціональним і багатовимірним етнокультурним та психологічним феноменом.., пронизаним надмовними ідеологічними, соціокультурними, етичними і звичаєвими конотаціями.., амбівалентним мовним концептом, який перебуває на межі емоційно- та соціооцінних категорій й аксіологічних концептосфер»* [3, с. 3]. Широким полем для дослідження таких концептів слугує художній твір, у якому автор як репрезентант окремої культури свідомо чи несвідомо віддзеркалює його складну структуру.

Особливо гострою проблема зради постає в умовах війни. Полісемантичну природу концепту «зрадник» у цьому аспекті легко простежити на прикладі його реалізації в романі С. Жадана «Інтернат». Події твору відбуваються на Донбасі протягом трьох днів зими 2015-го року. У тексті проблема зради завжди є дотичною до інших негативних суспільних явищ та складних емоційних станів, як-от: сирітство, жорстокість, проституція, політична неграмотність, наклепництво, доносництво, пристосуванство, байдужість, страх, самотність, слабкодухість, покинутість, відчуження, небажання брати відповідальність за власні вчинки тощо.

Особливий, хоч не завжди помітний, зв'язок постає між поняттями «зрада» і «байдужість». Люди, які виявляють байдужість до подій, що відбуваються з ними в їхній державі, часто несвідомо провокують зраду або просто дозволяють її скоїти. Показовим щодо цього є внутрішній монолог учителя української мови (!) Паші: *«Я сюди нікого не кликав, нікого не виганяв. Я просто роблю свою роботу... Як на мене, заняття куди важливіше за стояння на блокпостах. Блокпости знесуть, а правила граматики залишаться»* [1, с. 155]. Уся його «життєва філософія» пронизана горезвісною думкою про те, що ми маленькі люди і нічого не вирішуємо. Усе ж дуже швидко Паші доведеться змінити ці погляди на життя, адже, як мінімум, ми здатні вплинути на долю найближчого оточення, своїх рідних, друзів. Це й робить Паша, коли відправляється в захоплене ворогом місто, щоб забрати з інтернату племінника,

якого відправила туди матір, сестра вчителя. Це ще один прояв зради у творі, адже жінка віддає до інтернату хворого сина не для того, щоб його лікували. Вона просто хоче позбутися хлопця.

Зрадниками у творі також постають пристосуванці, які не просто намагаються вижити в складній ситуації воєнного стану, але й засуджують тих, які готові протестувати: «– Вона завжди була проти всіх. Паршива звичка... – Ось ти не такий, правда?.. Ти з усіма погоджуєшся, правда?» [1, с. 219].

Політичні справи теж не надто цікавлять окремих людей, внаслідок чого серед органів місцевого самоврядування не завжди виявляються гідні особистості, часто це відверті зрадники, які готують ґрунт для співпраці з ворогом: «– Ви коли останній раз на вибори ходили? – Я, Ніно, туди не ходжу... – І як звати вашого депутата – не знаєте? – Поняття не маю. – І на чиему боці він тепер воює – навіть не здогадуєтесь? – Ні» [1, с. 158].

Зрада дуже часто стає наслідком страху, особливо, якщо персонаж перебуває в межовій ситуації, відчуває страх за власне життя, розгубленість. Проілюструємо це твердження цитатою з твору: «– Знаєш, як у нас прапор зривали? – Ну?.. – Коротше, вони хотіли зірвати, а Ніна не давала... Тих, хто зривав, було всього двоє. І одна Ніна. А всі інші просто стояли й дивились» [1, с. 168].

Особливо небезпечними в умовах війни є ті люди, які симпатизують ворогу. Вони стають донощиками і зрадниками своєї батьківщини: «– Перейдемо фронт, до станції доберемось. – Станцію теж візьмуть не сьогодні-завтра. Ти думаєш, вони тормознуть? Гнатимуть тих [воїнів ЗСУ – Н. Ю.], – показує у бік Паші, – до Дніпра. Так що куда йти?» [1, с. 264]. Найкраще це простежується на прикладі дихотомії «свій – чужий», коли виникає безглузда і водночас трагічна ситуація: під час прочитання твору не завжди можна чітко зрозуміти, кого персонажі називають «своїми», а кого – «чужими», бо «чужий», той, який прийшов на їхню землю зі зброєю, в уявленні окремих персонажів не завжди є ворогом: «– Навалюють, – відповідає Паша неуважно, не знаючи, як відчепитись від цього божевільного з його пакетами. – Навалюють, – задоволено повторює старий. – Наші можуть. – Можуть, – не сперечається Паша. – Можуть, – радісно сміється старий. – Ага, – ще раз погоджується Паша. – А що ж ваші не відповідають? – раптом питає його старий» [1, с. 232]. У поданому уривку наводиться діалог не українця з росіянином, а двох українців.

Гостро актуалізується згадана проблема донощництва: «– Проблема в тому.., що хтось стукає. Тобто передає дані. І схоже, що це хтось із цивільних» [1, с. 38].

Дикою видається ситуація, коли вчитель української мови зустрічає на блокпості росіян свого колишнього учня. Він не сприймає його присутність там як щось надзвичайне. Паша, як завжди, байдужий і відсторонений, але не байдужими виросли його учні. Найгірше, що ця небайдужість знайшла своє втілення у сепаратизмі. І знову актуалізується амбівалентна природа концепту «зрадник», про яку було згадано на початку: чоловік зраджує Батьківщину, але рятує життя вчителя: *«...від плит енергійно відходить зовсім молодий військовий... Підходить.., бачить Пашу, посміхається й розуміє, що знає його...І ось вони дивляться один на одного, якусь мить, зовсім коротко, але бійцеві стає цього часу, аби покласти долоню на плече своєму товаришеві – вагомо й переконливо. – Нормально, Рустем, – каже, далі посміхаючись, радше за інерцією. – Нормально, свої. Пропускай... – Хто це? – питає його [Пашу – Н. Ю.] малий. – Хто це був?.. Ти його, мабуть, учив. – Мабуть, – не заперечує Паша й тут –таки згадує»* [1, с. 248].

В умовах війни, зміни політичних режимів зрадниками постають навіть повії, що засвідчує діалог у творі, уривок із якого наводимо: *«– Тобі їх усіх шкода, так? Ти з усіма готова спати. – Ну а що? – не розуміє вона»* [1, с. 217]. Для розуміння контексту: повія запевняє, що їй шкода російських загарбників через їхні каліцтва, і їй зовсім не важливо, з якими «клієнтами» мати справу. У жінки своя драматична історія життя, але ця ситуація підкреслює: пропаганда може впливати на людей різного віку, різного соціального статусу, різного рівня освіти. Лише одиниці можуть їй протистояти, як учителька школи-інтернату Ніна, історія якої – не менш сумна, ніж повії – все ж не завадила їй стати достойною людиною і тверезо дивитися на події, що відбуваються в її країні.

Варто зазначити, що навіть у складних умовах воєнного часу завжди є місце для людяності: є донощики і є ті, які ризикують життям заради порятунку інших; є ті, що покидають людей, які їм довірилися, і ті, що переборюють власний страх, аби подарувати комусь надію на життя. Зі зрадою доводилося стикатися протягом, мабуть, усього періоду існування людства, але необхідно аналізувати її витoki для того, щоб боротися з цим негативним суспільним і аморальним явищем.

Отже, концепт «зрадник» у романі Сергія Жадана реалізується за допомогою таких концептуальних смислів: ‘зрадник батьківщини’, ‘той, хто зраджує близьких’, ‘байдужа людина’, ‘політично несвідомий громадянин’, ‘слабкодухий’, ‘приспосованець’, ‘симпатик ворога’, ‘боягуз’, ‘донощик’, ‘повія’ тощо.

Список використаних джерел

1. Жадан С. Інтернат. Чернівці : Видавець Померанцев Святослав, 2022. 336 с.
2. Слухай Н., Снитко Н., Вільчинська Т. Когнітологія та концептологія в лінгвістичному висвітленні : навч. посіб. Київ : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2011. 367 с.
3. Ясногурська Л. Концепт ЗРАДА: лінгвокультурний та корпуснобазований підходи (на матеріалі української та англійської мов) : дис ... канд. філол. наук : 10.02.15. Рівне, 2018. 246 с.

АНАЛІЗ ДОСВІДУ ВДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІНСЬКОЇ ПРАКТИКИ МАГІСТРІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 073 МЕНЕДЖМЕНТ НА ПЕРЕХРЕСТІ ВИКЛИКІВ: КАРАНТИНУ ТА ВОЄННОГО СТАНУ

*Оксана Боднар,
Професор кафедри педагогіки та менеджменту освіти*

Управлінська практика в системі вищої освіти є компонентом професійної підготовки до науково-педагогічної діяльності та є видом практичної діяльності здобувачів вищої освіти щодо здійснення управління освітнім процесом у закладах освіти. Практика не тільки дає змогу перевірити, як засвоїли магістранти навчальний матеріал, а передусім зорієнтовує на реалізацію різних керівних ролей у закладі освіти.

Треба підкреслити, у Тернопільському педагогічному університеті розроблений чіткий алгоритм організації практики, документаційний супровід та критерії оцінки ефективності такої практики, що підтверджують щорічні семінари для методистів [2].

Попри стандартизовані процедури, щороку зміст практики та техніка її проведення змінюється відповідно до викликів суспільного життя. Відтак, для ефективної практики здобувачі освіт послугуються відповідними методичними рекомендаціями [3].

Мета управлінської практики формується відповідно до освітньо-професійної програми «Управління навчальним закладом» і передбачає формування цілої низки компетентностей, головними серед яких є: - здатність працювати у групі у процесі управління розвитком та мотивацією персоналу; - використовувати психологічні технології, які сприяють формуванню ціннісно-мотиваційної сфери персоналу, проявляти творчість і креативність у його повноцінному професійному та особистісному розвитку; створювати умови, які дозволяють особистості адекватно реагувати на проблеми, аналізувати й структурувати проблеми організації, ухвалювати рішення та забезпечувати їх реалізацію; управляти організацією, її змінами, професійно виконувати всі функції управління відповідно до освітньої політики, чинного законодавства та посадових обов'язків.

Дещо змінився формат практики під час карантину та запровадження воєнного стану. Під час пандемії COVID-19, студенти, які проходили практику в онлайн-режимі, отримали унікальний досвід. Вони навчилися працювати у віртуальних командах, ефективно використовувати цифрові інструменти для управління та комунікації, а також адаптуватися до швидко змінних умов. Цей досвід підвищив їх гнучкість та здатність до інновацій, що є ключовими

компетенціями для сучасних менеджерів освіти. Онлайн практика також сприяла розвитку навичок самоорганізації та самомотивації, оскільки студентам доводилося працювати в умовах, де традиційний нагляд був обмежений.

Найважчий компонент практики пов'язаний з формуванням умінь приймати рішення, під яким науковці розуміють «Рішення – це остаточний інституційний, асертивний вибір шляху, способу й послідовності дій в умовах, що склалися для задоволення назрілої потреби. Воно задає параметри діяльності, забезпечує програмою необхідних дій» [4]. Управлінські рішення здійснювались таких змістових аспектах:: розподіл людських та матеріальних ресурсів; рішення про безпеку: обертання учнів та педагогів; рішення про межі: встановлення меж відповідальності суб'єктів школи; рішення про оцінювання якості освіти; рішення про рівень аналізу уроків. Відтак під час онлайн-практики ефективність реалізації цього компоненту трохи знизився, оскільки магістранти не мали змоги щоденно бути присутніми на закладах освіти уточнювати завдання, перебувати на всіх нарадах, аналізувати документи, які готувались тільки у паперових варіантах.

Війна з росією зумовила науковців переглянути специфіку організації управлінської практики, зокрема автори прописують такі специфічні характеристики такої практики: розроблене сучасне нормативно-правове та науково-методичне забезпечення; інтегрований підхід до організації видів практик, що передбачає синергію наукового та практичного складників, кожен з яких відображений у змісті практики та звітних документах; системну, послідовну організацію роботи, що включає обов'язкове проведення конференцій на початку практики і після її закінчення; перманентний моніторинг за результатами проходження практики; упровадження онлайн-практики як однієї з форм її проведення в умовах дистанційного навчання; створення умов для формування та реалізації індивідуальної освітньої траєкторії здобувачів [3].

Під час воєнного стану для управлінської практики був використаний змішаний формат і найголовніші завдання були пов'язані з дотриманням правил безпеки та, зокрема, вивчення специфіки управління процесом формування безпечного освітнього середовища. Попри відомі дослідження зі специфіки управлінської практики в умовах воєнного стану, все ж у кожному випадку під час кожного випадку практики можна відстежувати різні проблеми, серед яких ми можемо виокремити наступні:

- неузгодженість режиму життя магістрантів, які живуть за кордоном, і режиму роботи школи, особливо під час тривоги;
- недотримання плану щоденної роботи, зміна завдань та інтеграція кількох завдань, зменшення часового компоненту та ускладнення завдань;

- неможливість аналізу документів на паперових носіях, серед яких: посадові обов'язки, особові справи, календарні плани тощо;
- низький рівень консультування адміністрації закладів освіти, у зв'язку їх постійною турботою про безпеку учасників освітнього середовища;
- неможливість виконання оперативних завдань, пов'язаних з управлінським процесом через те, що більшість з них пов'язані з безпосередньою фізичною присутністю, що не завжди було можливими;
- при аналізі управлінських документів, окремі керівники не завжди готові були вислухати зауваження до документів закладу освіти, що породжувало дискомфорт під час практики.

Особливі проблеми були під час управлінської практики з магістрантами з Китаю. По-перше, магістранти не хотіли називати прізвища керівників закладів освіти, відтак, окремі документи, такі як характеристика, не мають ні підписів, ні печатки чи штампів, що дозволяє піддавати сумніву реалістичність таких документів. По-друге, постала проблема заміни окремих завдань, наприклад, аналіз сайтів іноземні магістранти не здійснили, через те, що наявність такого сайту не є обов'язковим. Тому постає проблема підготовки окремих методичних рекомендацій для проходження управлінської практики для іноземних студентів, які б враховували специфіку організаційної культури певної країни. По-третє, треба відзначити той факт, що під час управлінської практики методист має змогу зв'язатись телефоном чи через електронну пошту або відвідати заклад освіти, перевірити рівень ефективність роботи магістранта, і разом з тим, на жаль, ніякого зв'язку з закладами освіти за кордоном ми не маємо.

Критерії сучасної управлінської практики можуть бути наступні: повнота розв'язання всіх завдань та відображення всіх завдань у відповідних документах; сруктурованість та змістова наповненість документів; вчасність подання документів; здатність проаналізувати всі документи, відображення у звітах успіхів та прогалин в управлінській діяльності, конструктивність рекомендацій щодо розвитку закладу освіти.

Відтак, для підвищення якості управлінської практики варто звернути увагу на наступні фактори. Досвід проведення управлінської практики в он-лайн режимі дозволяє шукати нові шляхи для вдосконалення процесу проведення управлінської практики, зокрема: розширення списку завдань, включення аналізу електронного документування, вдосконалювати навички готування спічів на короткотермінових нарадах, виступів на педагогічних радах з використанням презентацій, долучення до різних управлінських заходів в електронному режимі.

Список використаних джерел

1. Практична підготовка здобувачів вищої освіти в умовах воєнного стану. матеріали міжфакультетського навчально-методичного семінару. URL: http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/28102/3/Prakt_pidgotovka_zdobyvachiv.pdf

2. Сидореєнко В.В., Кулішов В.С., Торба Н.Г. Інноваційні підходи до організації видів практик здобувачів вищої освіти в період воєнного стану. Вісник НАПН України, 2023, 5(1). URL: <https://lib.iitta.gov.ua/735497/1>

3. Управлінська практика: навчально-методичний посібник. Видання друге, доповнене і перероблене. Авт.\укл. Боднар О.С., Чайка В.М., Мешко Г.М. Тернопіль:, 2021. 50 с. URL: http://catalog.library.tnpu.edu.ua:8080/e-lib/DocDescription?doc_id=254093

4. Управління закладом освіти: підручник. За редакцією професора В.В. Крижка, професора О.С. Боднар. К.: Освіта України, 2022. 556 с. <http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/27009/1/bodnar.pdf>

МІЖДИСЦИПЛІНАРНІ ОСВІТНІ ПРОГРАМИ: ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА СПЕЦИФІКА ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ЗДОБУВАЧІВ

*Сергій Задворний,
доцент кафедри географії України і туризму*

Здійснення провадження освітньої діяльності за міждисциплінарними освітніми програмами – це сучасна європейська та світова практика підготовки майбутніх фахівців. Запровадження таких освітніх програм є надзвичайно актуальним та своєчасним, адже це створює додаткові переваги випускників закладів вищої освіти на теперішньому динамічному та багатогранному ринку праці. Багатогалузева спрямованість освітньої послуги університету теж строює позитивний його маркетингово-іміджевий образ. У контексті забезпечення національної економіки України фахівцями із якостями гнучкої адаптації до вимог та потреб суспільства, міждисциплінарні освітні програми є досить необхідними.

Мета публікації – розглянути сучасний стан реалізації міждисциплінарних освітніх програм в Україні та особливості вимог до практичної підготовки майбутніх фахівців в рамках таких програм (на прикладі кейсу із залученням спеціальності 242 Туризм і рекреація).

Проблематика міждисциплінарності, як на теоретичному так і на практичному рівні завжди була пріоритетом в освітній галузі. Тут, зокрема, варто згадати поєднання споріднених спеціальностей у освітньо-педагогічній галузі, гуманітарній, природничій, технічній тощо. Загалом такі підходи мали одну мету – забезпечити професійну успішність випускника.

Новий поштовх звернення до міждисциплінарних освітніх програм був продиктований новим Законом України «Про вищу освіту» [4], де починаючи із 2019 р. вказується на необхідності затвердження вимог до міждисциплінарних освітніх (наукових) програм. У 2021 р. такі вимоги були затвердженні наказом Міністерства освіти і науки України [4], що створило чіткі умови і бачення перспектив запровадження таких програм. Також у цих вимогах було наведене наступне визначення, що характеризує загальну сутність таких програм, а саме: «Міждисциплінарна освітня (наукова) програма передбачає опанування знання, що знаходиться на межі галузей знань, спеціальностей та/або належить до кількох спеціальностей, які і визначають її предметну область» [4].

Підготовчий етап впровадження міждисциплінарних освітніх програм, а

також розв'язання певних особливостей їх функціонування вилився у наукові вишукування українських дослідників. Так, зарубіжний досвід упровадження міждисциплінарних освітніх програм та можливості його застосування в Україні досліджувала І. Шкура [8]. Також викликам, можливостям та варіантам впровадження моделей міждисциплінарних та міжгалузевих освітніх та освітньо-наукових програм була присвячена міжнародна конференція у м. Одеса (2020 р.) [3].

За даними ЄДЕБО [1] станом на кінець 2023 року у закладах вищої освіти України затверджено 31 міждисциплінарну освітню програму, на 26 із яких відбувається провадження освітньої діяльності, тобто наявний контингент здобувачів освіти. Вони функціонують у 17 закладах вищої освіти 8 регіонів України. Серед цього переліку більшість становлять магістерські освітньо-наукові програми – 22 програми, решта – освітньо-професійні. Також функціонує 2 освітньо-наукові програми підготовки докторів філософії (PhD) у Львівському державному університеті внутрішніх справ.

Загалом на початок грудня цього року на міждисциплінарних освітніх програмах у закладах вищої освіти навчалось 515 здобувачів, серед них – 490 (95%) на магістерських програмах, а на програмах PhD – 25 (5%). Трійку лідерів за популярністю (кількістю здобувачів вищої освіти) серед міждисциплінарних освітніх програм становлять такі: 1) освітньо-наукова програма магістерського рівня «Девелопмент нерухомості» за спеціальностями 075 Маркетинг та 192 Будівництво та цивільна інженерія у Придніпровській державній академії будівництва та архітектури (м. Дніпро) – 83 здобувача; 2) освітньо-наукова програма магістерського рівня «Інженерна екологія і ресурсоощадні технології поліграфії» за спеціальностями 183 Технології захисту навколишнього середовища та 186 Видавництво та поліграфія в Українській академії друкарства (м. Львів) – 73 здобувача; 3) освітньо-наукова програма магістерського рівня «Промислові та крафтові технології для HoReCa в туризмі» за спеціальностями 181 Харчові технології та 242 Туризм і рекреація у Національному університеті харчових технологій (м. Київ) – 51 здобувач [1].

Міждисциплінарні освітні програми, які сьогодні функціонують, представлені різноманітними поєднаннями спеціальностей, як із однієї галузі знань, так і з різних. Особливістю таких програм виступає не лише їх міжгалузевість, але й унікальність та інноваційність. Специфіка міжгалузевих освітньо-наукових та освітньо-професійних міждисциплінарних освітніх програм закладів вищої освіти у розрізі регіонів України наведено у таблиці 1.

**Особливості функціонування міждисциплінарних освітніх програм
закладів вищої освіти у розрізі регіонів України***

№ п/п	Тип освітньої програми, її найменування, освітній ступінь	Код і найменування основної та додаткових спеціальностей	Заклад вищої освіти, де функціонує освітня програма
1	2	3	4
Вінницька область			
1	ОПП «Управління постконфліктними територіями», магістр	073 Менеджмент; 052 Політологія	Донецький національний університет імені Василя Стуса
Дніпропетровська область			
2	ОНП «Девелопмент нерухомості», магістр	075 Маркетинг; 192 Будівництво та цивільна інженерія	Придніпровська державна академія будівництва та архітектури
Донецька область			
3	ОПП «Середня освіта (Англійська мова та зарубіжна література). Психологія», магістр	014 Середня освіта (Англійська мова та зарубіжна література); 053 Психологія	Горлівський інститут іноземних мов Державного вищого навчального закладу "Донбаський державний педагогічний університет"
Запорізька область			
4	ОНП «Гарденотерапія», магістр	053 Психологія; 206 Садово-паркове господарство	Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького
5	ОНП «Соціологія і психологія муніципальної політики», магістр	054 Соціологія; 053 Психологія	
6	ОНП «Управління модернізацією металургії», магістр	073 Менеджмент; 136 Металургія	ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ "МЕТІНВЕСТ ПОЛІТЕХНІКА"
Львівська область			
7	ОНП «Майбутнє спадщини: історія, культура, література», магістр	034 Культурологія; 032 Історія та археологія; 035 Філологія	Заклад вищої освіти "Український католицький університет"
8	ОНП «Психологія та менеджмент організації», доктор філософії (PhD)	053 Психологія; 073 Менеджмент	Львівський державний університет внутрішніх справ
9	ОНП «Економічна безпека соціально-економічних систем», доктор філософії (PhD)	073 Менеджмент; 051 Економіка	
10	ОНП «Інженерна екологія	183 Технології захисту	Українська академія

	і ресурсощадні технології поліграфії», магістр	навколишнього середовища; 186 Видавництво та поліграфія	друкарства
Тернопільська область			
11	ОНП «Початкова освіта. Дитяча психологія», магістр	053 Психологія; 013 Початкова освіта	Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка
12	ОНП «Аналітика суспільних процесів», магістр	054 Соціологія; 033 Філософія	
13	ОНП «Міжнародний туризм та крос-культурні комунікації», магістр	242 Туризм і рекреація; 035 Філологія	
14	ОПП «Професійна освіта (Цифрові технології). Цифрові технології у соціальній сфері», магістр	015 Професійна освіта (Цифрові технології); 232 Соціальне забезпечення	Західноукраїнський національний університет
Харківська область			
15	ОНП «Образотворче мистецтво та дизайн», магістр	023 Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація; 022 Дизайн	Харківський національний університет міського господарства імені О.М. Бекетова
16	ОНП «Психологічна та соціальна реабілітація», магістр	053 Психологія; 231 Соціальна робота	Національний університет цивільного захисту України
17	ОНП «Інтелектуальні системи кібербезпеки», магістр	113 Прикладна 125 Кібербезпека та захист інформації	Національний технічний університет "Харківський політехнічний інститут"
18	ОНП «Комп'ютерні інформаційні технології цифрової трансформації енергетики», магістр	141 Електроенергетика, електротехніка та електромеханіка; 123 Комп'ютерна інженерія	
19	ОНП «Стала та відновлювана енергетика: електрична та мікроелектронна інженерія», магістр	141 Електроенергетика, електротехніка та електромеханіка; 153 Мікро- та наносистемна техніка	
20	ОНП «LEAN - виробництво харчової продукції», магістр	181 Харчові технології; 133 Галузеве машинобудування; 174 Автоматизація, комп'ютерно-інтегровані технології та робототехніка	
21	ОНП «LEAN - виробництво харчової продукції», магістр	181 Харчові технології; 133 Галузеве машинобудування; 151 Автоматизація та комп'ютерно-інтегровані технології	Національний університет харчових технологій
22	ОНП «Промислові та крафтові технології для	181 Харчові технології; 242 Туризм	

	HoReCa в туризмі», магістр		
23	ОНП «Промислові та крафтові технології для HoReCa в туризмі», магістр	181 Харчові технології; 242 Туризм і рекреація	
24	ОПП «Політика управління містом», магістр	052 Політологія; 073 Менеджмент	Національний університет "Києво-Могилянська академія"
25	ОНП «Біографістика і текстологія», магістр	035 Філологія, українська мова та література; 029 Інформаційна, бібліотечна та архівна справа	Київський університет імені Бориса Грінченка
26	ОНП «Фізика інформаційних технологій», магістр	105 Прикладна фізика та наноматеріали; 126 Інформаційні системи та технології	Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Складено автором на основі [1]

Наведений вище спектр поєднань спеціальностей за міждисциплінарними освітніми програмами, вказують на особливі відповідальні підходи до організації практичної підготовки в рамках реалізації таких програм. Тут варто, насамперед опиратися на 2 аспекти: дотримання вимог, зазначених у стандартах вищої освіти; дотримання вимог до міждисциплінарних освітніх (наукових) програм. Відповідно ключова базисна вимога, яка ставиться до міждисциплінарних освітньо-наукових програм другого (магістерського) та третього (освітньо-наукового) рівнів полягає у тому, що має забезпечуватися формування в здобувачів освіти наступного: спеціальних (фахових) компетентностей, передбачених кожним з таких стандартів, на рівнях, достатніх для реалізації інтегральної компетентності у визначеній предметній області; загальних компетентностей, спільних для стандартів, що визначають її предметну область [4]. Відповідно зазначене вище проектується й на особливості практичної підготовки, змістовної та компетентнісної наповнюваності даних освітніх компонентів.

З огляду на велику кількість спеціальностей, які залучені у міждисциплінарні освітні програми, нами вирішено розглянути кейс стандартів вищої освіти за спеціальністю 242 Туризм і рекреація галузі знань 24 Сфера обслуговування, де теж присутні вимоги до створення таких програм. Окрім того освітні програми за даною спеціальністю є популярні та престижні на ринку освітніх послуг в світі та Україні. Так, зокрема у стандарті магістерського рівня, за згаданою вище спеціальністю, для міждисциплінарних освітньо-наукових програм для зазначення спеціальності 242 Туризм в освітній

кваліфікації необхідно забезпечити опанування здобувачами компетентностей та результатів навчання. Серед результатів навчання зазначаються такі: спеціалізовані концептуальні знання, що включають сучасні наукові здобутки, критичне осмислення проблем у сфері туризму та рекреації і на межі галузей знань; управляти процесами в суб'єктах індустрії туризму та рекреації на різних ієрархічних рівнях, які є складними, непередбачуваними та потребують нових стратегічних підходів; приймати ефективні рішення у сфері туризму та рекреації щодо розв'язання широкого кола проблем, зокрема безпеки і якості туристичного обслуговування; вільно спілкуватися державною та іноземною мовами усно і письмово для обговорення професійних проблем, презентації результатів досліджень та проєктів у сфері туризму і рекреації [7, с. 9-10]. У свою чергу, у стандарті вищої освіти підготовки докторів філософії зазначається, що для міждисциплінарних освітньо-наукових програм для зазначення спеціальності 242 Туризм і рекреація в освітній кваліфікації необхідно забезпечити набуття здобувачами вищої освіти не менш 50% компетентностей та здобуття ними не менш 50% результатів навчання, визначених цим стандартом, які у сукупності з іншими вимогами освітньої програми забезпечують набуття визначеної ним інтегральної компетентності [6, с. 8].

Із переліченого вище вважаємо, що для повноцінної реалізації міждисциплінарних програм, насамперед освітньо-наукових, в тому числі й за розглянутим кейсом, обов'язковими освітніми компонентами практичної підготовки здобувачів повинні бути такі як «Науково-педагогічна практика (асистентська)» та «Науково-дослідницька практика». Вони повинні включати забезпечення необхідних компетентностей і результатів навчання відповідно до вимог та можуть зазнавати певних варіацій відповідно до рівня освіти. Додатково для формування управлінських компетентностей, корпоративної і організаційної культури можуть бути залучені у освітню програму й освітні компоненти практичної підготовки відповідного спрямування.

Отже, роблячи підсумок варто зазначити, що підготовка майбутніх фахівців за міждисциплінарними освітніми програмами в умовах невизначеності вимагає постійного наукового та методичного вдосконалення і нарощення напрацювань. Загалом, якісна практична підготовка в рамках міждисциплінарної освітньої програми – основа її успішності, ефективності, якості та популярності серед абітурієнтів.

Список використаних джерел:

1. Єдина державна електронна база з питань освіти.
URL: <https://info.edbo.gov.ua/>.

2. Задворний С. І. Формування управлінської компетентності у майбутніх фахівців сфери туризму. Herald pedagogiki. Nauka i praktyka: Warszawa: Wydawca: Sp.z o.o. "Diamond trading tour", 2019. №50. С. 76-78.

3. Моделі міждисциплінарних та міжгалузевих освітніх та освітньо-наукових програм: виклики, можливості та варіанти впровадження»: Зб. матер. міжнар. конф. (Одеса, 25-26 черв. 2020 р.). Одеський національний університет імені І. І. Мечникова. Одеса, 2020. 92 с.

4. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>.

5. Про затвердження Вимог до міждисциплінарних освітніх (наукових) програм: наказ Міністерства освіти і науки України № 128 від 01.02.2021 р.. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0454-21#Text>.

6. Про затвердження стандарту вищої освіти зі спеціальності 242 Туризм і рекреація для третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти: наказ Міністерства освіти і науки України № 941 від 03.08.2023 р. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2023/04.08.2023/242-Turyzm.i.rekreatsiya-dok.filos.941-03.08.2023.pdf>.

7. Про затвердження стандарту вищої освіти зі спеціальності 242 Туризм для другого (магістерського) рівня вищої освіти: наказ Міністерства освіти і науки України № 209 від 21.02.2022 р. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/2022/Standarty.Vyshchoyi.Osvity/Zatverdzeni.Standarty/02/21/242-Turyzm-mahistr-21.02.22-1.pdf>.

8. Шкура І. Зарубіжний досвід упровадження міждисциплінарних освітніх програм та можливості його застосування в Україні. Педагогічні науки. Бердянськ: БДПУ. 2020. Вип. 2. С. 114-123.

ІНТЕРНЕТ-КОНТЕНТ ТУРИСТИЧНОГО ПІДПРИЄМСТВА «ПОЇХАЛИ З НАМИ»

*Віталій Пеняк,
магістрант II-го курсу спеціальності 242 Туризм
Інна Поплавська,
доцент кафедри географії України і туризму*

«Поїхали з нами» має свій сайт на якому турист може підібрати найкращий для себе варіант туру. Туристу доступні інформація про тур, також турист може залишити заявку на бронювання туру. Після підбору туру туристу необхідно вибрати варіант оплати: готівковий розрахунок, безготівковий розрахунок або банківський переказ. Також пропонується звернутися до офісу для оформлення документів, які в призначений день можна буде забрати і відправлятися в подорож. При підборі індивідуального туру відразу ж пропонується готель. Можна перевірити наявність місць в готелях на задану дату, по кожному готелю дані ціни на номери.

Турагенцією розроблена власна система оцінки стану туристичного ринку «Шкала Равіля» або R-Індекс (індекс горіння), який відображається на сайті мережі. «Шкала Равіля» – це комплексний показник який враховує попит туристів, пропозицію туроператорів, кількість літаків та готелів, падіння та зростання цін, сезонність та ін. Чим нижчим є індекс горіння, тим «спокійнішим» є туристичний ринок: менше «горячих путівок», ціни падають у незначній мірі. Чим вижчий є індекс, тим більше на ринку турів за низькими цінами.

Також на сайті вказаний час до початку наступної акції та її детальний опис, надана інформація про рекордні ціни минулого місяця та року. Загалом, дизайн та навігація сайту дуже відрізняється від порталів інших туристичних агенцій, не можна сказати що сайт розроблений досконально, в ньому є певні недоліки. Наприклад, навігація сайту, для клієнта який вперше потрапив на даний портал, може показатися незрозумілою та складною, відсутня чітка структура та карта сайту тому, щоб знайти необхідну інформацію користувач буде деякий час «блукати» по сайту [27].

Агенція має власні сторінки в соціальних Інтернет-мережах таких як «Інстаграм» та «Фейсбук», що підвищує кількість клієнтів. На сторінках постійно оновлюється інформація про тури, також представлені фото та відео матеріал про країни та готелі, найважливішим є те, що завдяки таким сторінкам можна з легкістю дізнатися відгуки та побажання клієнтів. Такий варіант розміщення інформації є дуже вигідним, оскільки, не потребує значних затрат коштів, фото та відео матеріал можуть надавати самі клієнти та відвідувачі, а

адмініструванням сторінки може займатися лише одна людина.

Найкращим показником оцінки ефективності веб-сайту туристичної компанії є показник ROI (англ. Return on Investment), який характеризує повернення (окупність) інвестицій. Так, при вкладенні 20000 грн у сайт туристичної компанії і отриманому прибутку у 30000 грн, ROI складе 150%. Однак, не завжди можна точно оцінити дані параметри, наприклад, реклама в блогах підвищує показник ROI, проте, це не просто виміряти, оскільки, більша впізнаваність бренду, покращення репутації, підвищують фінансові показники, але їх обсяг є складним для підрахунку.

Видимість сайту пошуковими системами, на нашу думку, це є головним критерієм, за яким ми можемо оцінити сайт, адже якщо сайт не знаходиться в пошукових системах (а основна частина природного трафіку забезпечується власне пошуковими системами), то його і не бачитимуть, не будуть відвідувати, і фактично існування сайту буде даремним.

Головними і обов'язковими умовами для забезпечення видимості сайту є його розміщення на сервері і заповнення необхідним контентом. Тоді робот пошукової системи занесе в базу даних контент і буде його видавати за відповідним запитом [3].

У результаті проведеного аналізу сайтів усіх об'єктів, було отримано неоднозначні оцінки:

$$I_n = \frac{P_{n1} + P_{n2} + \dots + P_{nm}}{m},$$

де I_n - індекс n-го сайту,

P_{nm} - значення m-го параметра для n-го сайту,

n - порядковий номер сайту підприємства,

m - кількість параметрів для оцінки сайту ($m = 10$).

Визначені значення індексів сайтів I_n коливаються в межах від 2,2 до 7,9 (табл.1). Зрозуміло, що чим вищим є індекс сайту та ближчим до максимального значення, тим ефективнішим буде просування туристичних продуктів чи послуг через сайт даної туристичної компанії. Кожна компанія має переваги та недоліки в дизайні, структурі сайту чи його наповненні.

Проведене дослідження показало недостатність уваги з боку туристичних компаній до розробки та просування власних сайтів, а це призводить до скорочення кількості потенційних клієнтів, а отже і доходів підприємства.

Розрахунок індексу веб-сайтів туристичних компаній

Турфірми	«Еней»	«Галичанка ІФ»	«Максимум трепел»	«Соломія Тур»	«Софія-Тур»	«Кентавр»	«Червона валіза	«Надія»	«Ласпер ЛТД»	«Холідей-тур ІФ»	«Гала туг»	«Класік-тур»	«ТУІ»	«Поїхали з нами»
Дизайн	9	4	8	5	7	3	6	7	6	5	5	7	9	8
Інформативність	9	3	7	6	7	6	7	8	6	2	2	8	9	9
Робота в соціальних мережах	6	0	6	6	4	4	3	10	3	5	3	10	9	8
Правило 3 кліків	8	2	6	3	7	5	2	9	2	5	2	7	5	5
Каталог готелів (послуг)	5	1	5	2	5	5	2	7	1	0	1	0	8	9
Видимість сайту	10	9	10	10	9	7	9	6	10	8	8	10	10	9
Наявність мобільної версії	5	5	7	5	5	5	4	8	7	3	5	6	9	5
Представлення цін	7	3	5	5	8	4	7	9	5	5	3	8	9	8
Кливіть он-лайн бронювання	5	0	5	0	7	0	10	9	6	0	3	0	10	5
Можливість придбання	3	0	0	0	9	0	5	5	0	0	1	0	8	2
Індекс сайту I _п	6,7	2,7	5,9	4,2	6,8	3,9	5,5	7,8	4,6	3,3	3,3	5,6	8,6	6,8

Критерій, якому повністю задовольняє найменша кількість фірм, – це «наявність мобільної версії», яку має тільки компанія «ТУІ», але тільки в німецькій версії. Тому при аналізі ми брали до уваги якість адаптації звичайної он-лайн версії до браузера в мобільному телефоні. Також дуже низькі показники у параметрів «можливість он-лайн бронювання» та «придбання». Потреба в даних функціях зумовлена активним розвитком систем електронного бізнесу. Основним завданням для сучасних туристичних компаній є модифікація їх сайтів з інструментів пошуку на інструменти продажу, що є світовим трендом, який активно розвивається і на вітчизняному туристичному ринку [5]. Туристичним компаніям слід задуматися щодо ролі продажів через інструменти мережі Інтернет і про різноманітні способи бронювання та оплати за продукти та послуги на їх сайтах.

У таблиці 2 наведено підсумковий рейтинг сайтів, який складений за результатами дослідження на підставі індексів.

Підсумковий рейтинг web-сайтів туристичних компаній

Місце в рейтингу	Назва турфірми	Індекс сайту In	URL адреса сайту
1	«TUI»	8,6	http://www.tui.ua/
2	«Надія»	7,8	http://www.nadia-tour.com/
3	«Софія-тур»	6,8	http://www.sofia-tours.com/
4	«Поїхали з нами»	6,8	https://poihaluznamu.ua/
5	«Еней»	6,7	http://eneytour.com/
6	«Максимус тревел»	5,9	http://www.maxim-tour.if.ua/
7	«Класік-тур»	5,6	http://www.klasiktur.com/
8	«Червона валіза»	5,5	http://www.redbag.com.ua/
9	«Ласпер ЛТД»	4,6	http://www.lasper.com.ua/
10	«Соломія Тур»	4,2	http://www.solomija-tour.if.ua
11	«Магелан»	3,9	http://www.magellan.if.ua/
12	«Холідей-тур ІФ»	3,3	http://www.holidayburo.com/
13	«Гала-тур»	3,3	http://www.gala-voyage.com.ua/
14	«Галичанка ІФ»	2,7	http://www.galychankaif.com.ua.

Як видно з даних таблиці 2, перше місце в рейтингу посів сайт підрозділу туристичної компанії TUI, що свідчить про більшу ефективність системи просування турпродукту великими іноземними туроператорами в порівнянні з вітчизняними компаніями.

Таким чином, використання сучасних інтернет-технологій просування на туристичному ринку створює довіру у клієнта. Технології інтернет-контенту як засобу просування особливо ефективні на даному етапі, коли середньостатистична людина перебуває під безпрецедентним тиском рекламних оголошень. Контент орієнтує людину на те, щоб сконцентруватися, прочитати, подумати, проаналізувати, обрати та придбати. Саме це визначає необхідність реалізації саме такої технології сучасними туристичними компаніями.

Список використаних джерел

1. Литвин В., Наум О., Висоцька В., Дверій М. (2019). Архітектура системи онлайн-туризму для пошуку та планування подорожей із урахуванням потреб користувача. Вісник Національного університету “Львівська політехніка”. Серія: Інформаційні системи та мережі, Вип. 6, С. 13–29. DOI:10.23939/sisn2019.02.013

2. Мельниченко С.В. Інформаційні технології в туризмі: теорія, методологія, практика: Монографія.- КНТЕУ, 2007.-493 с.

3. Миронов Ю.Б. Інтернет-технології в туризмі [Електронний ресурс]
Режим доступу: http://tourlib.net/statti_ukr/Internet.htm
4. Про захист інформації в автоматизованих системах: Закон України від 31.05.2005 р. №2594-ІУ // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1994, №31, ст.286.
5. Про захист персональних даних: Закон України від 01.06.2010 р. № 2297-УІ // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2010, №34, ст.481.
6. <https://www.poechalisnami.ua/ua>

ЗАСТОСУВАННЯ ГІС-ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ ПРОВЕДЕННІ ГРОШОВОЇ ОЦІНКИ ЗЕМЛІ

*Назарій Янець,
магістрант II-го курсу спеціальності 103 Науки про Землю
Владислав Мінський,
бакалавр I-го курсу спеціальності 014.09 Середня освіта (Інформатика)*

Грошова оцінка земель є одним з найактуальніших завдань у здійсненні земельної та економічної реформ в Україні. Вона виступає інтегральною характеристикою кількісних, якісних, економічних, правових, регіональних та інших показників земельних ділянок і слугує основою єдиного механізму оподаткування земель та здійснення інших платежів під час цивільного обігу земельних ділянок.

Останнім часом грошова оцінка земель населених пунктів України перетворилась у вид робіт, в яких найбільш повно та ефективно використовуються ГІС-технології, оскільки її виконання потребує врахування впливу факторів регіонального, зонального та локального місце розташування земельних ділянок на території населеного пункту, які мають кількісні характеристики, просторову прив'язку та просторові відношення.

Значну увагу привертає невідповідність результатів нормативного оцінювання однотипних груп населених пунктів як у регіональному аспекті, так і між населеними пунктами однієї групи. Детальний аналіз технічної документації з грошової оцінки виявив низку чинників, що сприяють спотворенню результатів грошової оцінки. Серед них, зокрема, технологічні порушення проведення грошової оцінки із застосуванням ГІС-технологій, або проведення оцінки без ГІС-технологій [5].

Геоінформаційна система (ГІС) — це сучасна комп'ютерна технологія, яка дозволяє поєднати модельне зображення території (електронне відображення карт, схем, космо-, аерозображень земної поверхні) з атрибутивною інформацією (різноманітні статистичні дані, списки, економічні показники тощо). Також ГІС включає систему управління просторовими даними та асоційованими з ними атрибутами. Конкретніше, це комп'ютерна система, що забезпечує можливість використання збереження, редагування, аналізу та відображення географічних даних.

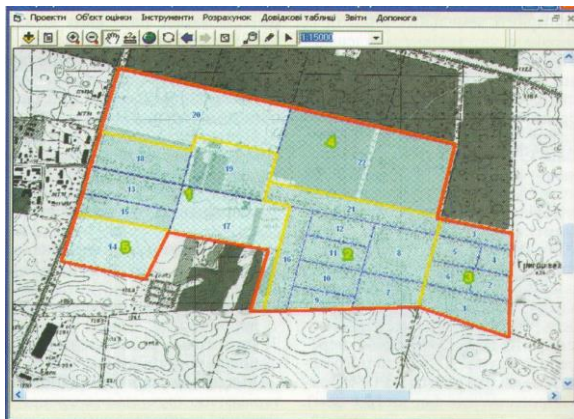
Географічні інформаційні технології існують більше 30 років. Проте більшість розробників документації із землеустрою та грошової оцінки застосовують ГІС-технології, головним чином, для графічного відображення вже існуючих (або отриманих з офісних систем типу Microsoft Word, Microsoft

Excel) даних. Просторовий аналіз і моделювання, як правило, уявляються більшістю ліцензіатів як щось складне та недосяжне.

Сучасні інформаційні технології обробки даних призначені для розв'язання добре структурованих задач, по яких є необхідні (вхідні/ вихідні) дані й відомі алгоритми та інші стандартні процедури їх обробки. Ця сучасна технологія застосовується на рівні операційної (виконавчої) діяльності персоналу з метою автоматизації деяких рутинних постійно повторюваних операцій професійної та управлінської праці. Тому впровадження сучасних інформаційних технологій і систем на цьому рівні істотно підвищує якість робіт, продуктивність праці персоналу, звільняє його від рутинних операцій та навіть призводить до оптимізації чисельності кваліфікованих працівників, задіяних у складанні документації із землеустрою та оцінки земель [8].

Є відповідні вимоги до електронних растрових або векторних карт, які розробник документації повинен скласти виключно із застосуванням ГІС-технологій з метою якісного виконання подальших стадій грошової оцінки.

Основні методичні вимоги до електронної карти, що створюється з метою грошової оцінки територій міських, селищних, сільських населених пунктів є електронна карта (рис.1), яка має створюватись у державній або місцевій системі координат на основі растрової або векторної моделі, яка відображає територію населеного пункту в існуючих (та проектних, у разі наявності) межах.

Рис.1. Електронна карта (приклад)

При векторизації растрової моделі необхідно обов'язково створити наступні інформаційні шари:

- існуючі межі населеного пункту (полігональний і (або) лінійний об'єкт);
- осьові вулиць та магістралей (лінійний об'єкт);
- квартали житлової забудови а саме: багатоквартирна, садибна, змішана(полігональний об'єкт);

- квартали дачних і (або) садових товариств (полігональний об'єкт);
- квартали територій громадського використання (полігональний об'єкт);
- квартали рекреаційних територій, а саме: санаторії, будинки відпочинкутощо (полігональний об'єкт);
- квартали промислових територій (полігональний об'єкт),
- квартали комунально-складських територій (полігональний об'єкт);
- водні поверхні (полігональний і лінійний об'єкт);
- зелені насадження загального та спеціального призначення (полігональний об'єкт);
- смуга відводу залізниці (полігональний об'єкт);
- залізничні колії, включаючи колії на промислових і комунально-складських територіях (лінійний об'єкт);
- територія аеропортів та аеродромів (полігональний об'єкт);
- території спецпризначення, а саме: військові об'єкти, виправні трудові колонії, зони митного контролю, прикордонні смуги тощо (полігональний об'єкт).

Наявність цих же шарів є необхідною умовою при конвертації створеної цифрової електронної карти. Загальні вимоги до відображення картографічної інформації карт крупного масштабу офіційно визначені [7].

Список використаних джерел

1. Земельний кодекс України.
2. Податковий кодекс України.
3. Закон України «Про державний земельний кадастр».
4. Закон України «Про оцінку земель».
5. Грод І., Поплавська І. Теоретичні аспекти застосування сучасних ГІС // Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації : матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції. Переяслав, 2022. Вип. 83. С. 100-102.
6. Методика нормативної грошової оцінки земель сільськогосподарського призначення та населених пунктів, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 1995р. № 213.
7. Порядок нормативної грошової оцінки земель сільськогосподарського призначення та населених пунктів, затверджений спільним наказом Держкомзему, Мінагро- політики, Мінбуду, УААН від 27 січня 2006 року №18/15/21/11, зареєстрованим в Мін'юсті 5 квітня 2006 року за №388/ 12262.
8. Поплавська Інна Формування підходів до якісної характеристики добробуту населення: просторові аспекти. Міжнародна науково-практична конференція «Географічна освіта і наука: виклики і поступ», присвячена 140-

річчю географії у Львівському університеті Україна, м. Львів, 18–20 травня 2023

р.

http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/29563/1/Poplavska_Geogr_osvita.pdf

9. Стандарт Держкомзему «Оцінка земель. Правила розроблення технічної документації з нормативної грошової оцінки земель населених пунктів» СОУ ДКЗР 00032632-012:2009, затверджений наказом Держкомзему від 24 червня 2009 року № 335 та зареєстрований Державним підприємством «Український науково-дослідний і навчальний центр проблем стандартизації, сертифікації та якості» за N5 32595752/1927 від 10 вересня 2009 року.

10. Ступень М. Г., Гулько Р. Й., Залуцький І. Р., Микула О. Я. та ін.: За заг. ред. М. Г. Ступеня.-Львів: «Новий світ - 2000».-2005.-308 с.

ЗМІСТ

<i>Кузишин А.</i> ПРОСТІР ТА ОСОБЛИВОСТІ ЙОГО ВИВЧЕННЯ В СУСПІЛЬНИХ НАУКАХ ЗДОБУВАЧАМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ	3
<i>Каплун І.</i> ОСОБЛИВОСТІ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ ЗВО ТНПУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	6
<i>Дробик Н., Степанюк А., Пида С.</i> ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО КОНСТРУЮВАННЯ КОНТЕНТУ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ ЗДОБУВАЧІВ ПРИРОДНИЧОЇ ОСВІТИ	9
<i>Шандригось В., Ладика П.</i> СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПРОВЕДЕННЯ ТРЕНЕРСЬКОЇ ПРАКТИКИ	16
<i>Слозанська Г., Цегельник Т.</i> ПРАКТИЧНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ЛОГОПЕДІВ В СИСТЕМІ ФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ	20
<i>Олійник Г., Петришин Л.</i> ПРАКТИКА ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК НЕОБХІДНА УМОВА ПРОФЕСІЙНОГО ЗРОСТАННЯ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ	23
<i>Таранова Н.</i> СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ: ПОЛЬОВА ПРАКТИКА З МЕТЕОРОЛОГІЇ І КЛІМАТОЛОГІЇ СТУДЕНТІВ ГЕОГРАФІЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ ТНПУ ПІД ЧАС ВІЙНИ	26
<i>Кріль В., Мінський В.</i> ГЕОІНФОРМАЦІЙНІ СИСТЕМИ ЯК ЧИННИК ПІДВИЩЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ СФЕРИ ГОСТИННОСТІ	34
<i>Логвись О., Раківська Н., Кудрова А.</i> ПРО МІЖСОБИСТІСНУ КОМУНІКАЦІЮ ТА ПСИХОЛОГІЧНУ ПІДТРИМКУ СУБ'ЄКТІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ	40
<i>Кучма М., Мінський В.</i> РОЗВИТОК ФРАНЧАЙЗИНГОВОЇ БІЗНЕС-МОДЕЛІ В УКРАЇНІ	43
<i>Чип Р., Гончаровська Г., Кормило О.</i> ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ПСИХОЛОГІВ У КОНТЕКСТІ ПСИХОЛОГІЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЙНОЇ ПРАКТИКИ	46
<i>Мотика В., Мінський В.</i> ЗАСТОСУВАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОЇ ІНДУСТРІЇ У ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД	50
<i>Таранова Н.</i> СЕЗОННА ПОЛЬОВА ПРАКТИКА В УМОВАХ ВІЙНИ: ДОСВІД І ОСОБЛИВОСТІ ПРОХОДЖЕННЯ СТУДЕНТАМИ-ГЕОГРАФАМИ ТНПУ ІМ. В. ГНАТЮКА	54
<i>Нестерович Ю.</i> АКТУАЛІЗАЦІЯ ПРОБЛЕМИ ЗРАДИ В УМОВАХ ВОЄННИХ ДІЙ: КОНЦЕПТУАЛЬНИЙ АСПЕКТ (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ СЕРГІЯ ЖАДАНА «ІНТЕРНАТ»)	67
<i>Боднар О.</i> АНАЛІЗ ДОСВІДУ ВДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІНСЬКОЇ ПРАКТИКИ МАГІСТРІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 073 МЕНЕДЖМЕНТ НА ПЕРЕХРЕСТІ ВИКЛИКІВ: КАРАНТИНУ ТА ВОЄННОГО СТАНУ	71

<i>Задворний С.</i> МІЖДИСЦИПЛІНАРНІ ОСВІТНІ ПРОГРАМИ: ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА СПЕЦИФІКА ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ЗДОБУВАЧІВ	75
<i>Пеняк В., Поплавська І.</i> ІНТЕРНЕТ-КОНТЕНТ ТУРИСТИЧНОГО ПІДПРИЄМСТВА «ПОЇХАЛИ З НАМИ»	82
<i>Янець Н., Мінський В.</i> ЗАСТОСУВАННЯ ГІС-ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ ПРОВЕДЕННІ ГРОШОВОЇ ОЦІНКИ ЗЕМЛІ	87

Підписано до друку 13.12.2023.
Формат 60x 84/16. Гарнітура Times New Roman.
Папір офсетний 80 г/м². Друк офсетний.
Ум. друк. арк. 1,8.
Наклад 100 прим. Зам. № 08/20/2-1

Віддруковано у видавничому центрі "Вектор"
46018, м. Тернопіль, вул. Львівська, 12,
Тел. +38 (097) 988-53-23

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції
серія ТР № 46 від 07 березня 2013р.
ФОП Осадца Ю.В.